

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ASKOV LÆRLINGE

ÅRSSKRIFT 1955

*UD OG IND . MANGE SIND
ORDET FLYR I SOL OG VIND
SKALLEN BRISTER . KÆRNEN GROR
HØSTEN DØMMER SÆD OG JORD*

UDGIVET AF ASKOV HØJSKOLES
ELEVFORENING . JANUAR 1956

VELKOMST

TALE VED VINTERSKOLENS BEGYNDELSE 3. NOV. 1955

» **E**n vej er en sjov kammerat«, står der i et digt fra 30erne. En vej er nemlig et levende væsen, siger digteren, en hyggelig fyr, som det kan betale sig at slå følge med. Dels er den så fornøjelig og så underholdende i sin måde at opføre sig på, dels ved den så meget og fører en ind i så mange hemmeligheder, man før ikke havde anelse om.

Lad os se lidt nøjere på, hvad digtet fortæller. Først er der den måde, vejen går på. Som ethvert andet levende væsen går den naturligvis ikke altid på samme måde. Sommetider lunter den af sted i et hyggeligt trav, til andre tider storker den af med lange skridt og svingende arme, og til atter andre tider marcherer den stramt og taktfast, næsten som en soldat, der ikke ser til nogen af siderne, men har blikket rettet stift fremad. Og så pludselig kan det falde den ind næsten at tulre af sted som en hund, der løber snusende fra den ene side til den anden. For dér på den ene side var jo et træ og dér lidt skråt ovre på den anden side en milepæl, og begge dele skal passes og bliver det også, for den har tid nok. Lige med ét strammer den sig op igen, for nu er der ikke noget, der distraherer. Med lange sejge skridt bevæger den sig gennem landskabet, indtil der pludselig dukker et hus op forude, som den må udenom. Det er kroen, i en stor bue svinger den omkring den. Men hvad var det, den blev lidt ør i hovedet af den liflige duft, der strømmer ud fra huset; der lugtede af øl, nu dingler den lidt i nogle salige krumninger omme bag kroen — og så lige med ét stikker den i rend op ad bakken. Den vil da vel aldrig til himmels, spørger man sig. Nej hov, nu forsvandt den med et hop. Det var som pokker, nu må man skynde sig op på bakken for at se, hvor den blev af. Nå, pyt, dér

slentrer den jo nede med hånden i lommen og et uskyldigt udtryk i ansigtet, som om den aldrig kunde finde på narrestreger.

»En vej er en sjov kammerat«, gentager digteren, »sikken en masse han ved (vejen altså), han ved så meget, at han har råd til at knibe øjnene sammen og se klogere ud, end han er«. »Her stryger han op ad huse og lader, ind om en rosenhave og ud om en mødding og giver dem alle et klap i forbifarten. Og husene og haverne og laderne og pumperne ser med undrende øjne på den farende svend, på vejen, som løber forbi dem. Og der er det mærkelige ved undrende øjne, at de røber meget mere ved at spørge end nogen kan udtrykke ved at svare.

Og husene og laderne og pumperne har øjne i hver en sprække, og når man følges med vejen kan man kigge lige ind i deres forundrede øjne og derved se dem langt ned i sjælen. Og hvad kan ikke en pumpe stå og tænke på, uden nogen ved af det, siger digteren.

Og oppe på bakken står kirker og gårde og stakke og travet med øjne på stilke, for de skal jo kunne se langt, ellers får de ikke noget at se. Der findes ikke noget så hemmelighedsfuldt og samtidig så sprækkefærdig fortroligt som kirker og gårde, stakke og travet, der står på en bakke og stirrer langt efter en vej. De er faktisk helt syge for at komme af med deres hemmelighed.

Men selv om der således er meget at opleve og mange hemmeligheder at komme ind i og blive fortrolig med for den, der har slået følge med vejen, så kan et menneske jo godt blive træt og navnlig lidt tør i halsen, når han har vandret hele dagen. Men heldigvis er der jo så med mellemrum en kro, hvor man kan hvile sig lidt. Og nu er det blevet aften, og vandringsmanden vil gerne forlade vejen en lille stund, for at få sig et hvil, en bid brød og en tår. »Go'tår, kammerat«, siger vejen til ham, da han går ind på kroen, »jeg kan vente en stund. Gud hælder på mig af sin egen flaske, ved aftenstid holder jeg af at strække mig lidt og høre grøfteklokkerne ringe«. Og rigtig, vejen har ikke jag på sig; da manden kommer ud fra kroen igen, står den dér og venter, »så det lyser langt hen«. Og de slår atter følge. Men med ét står vandreren stille: »Det var ellers en skrap bakke dér foran, sådan lige når man har spist, men når du absolut vil helt op til Vorherre, så lad gå, jeg går med, det er jo desuden så kønt

med de stjernelygter dør for enden«. Og så vandrer de begge to op i himlen og forsvinder i mørket.

Karakteristisk for disse gammeldags veje var det også, at de ligesom hjalp en med at fordøje oplevelserne. De gav en landskabet i små bidder eller mundfulde, sådan at man på én gang fik en masse værdifulde enkeltheder og samtidig ikke fik mere, end man kunde rumme. Hver strækning imellem to sving var ligesom en verden for sig, og kom man så uden om pynten der forude, kom man ind i en verden af en anden karakter. Den strakte sig hen til den næste bakketop, og dør stod man så oppe og var moden til det store overblik.

Selv Kongevejen nord for København havde i min barndom endnu noget af dette fortrolige, fortællende, som er så vederkvægende for sindet. Når jeg tænker på den, som den er i dag, synes jeg næsten ikke, den fortjener navn af vej. En vej i gammeldags forstand er den i hvert fald ikke, snarere er den et stykke by, der forlænger sig ud i landskabet. Og sådan er det med alle de veje, der udgår fra København. Byen er som en amøbe, der strækker sit protoplasma ud til alle sider, og hvilken af disse udløbere, man bevæger sig ad, er hip som hap; om man kører ad Kongevejen eller til Roskilde, vejene er ens. Der er begge steder passende afstande mellem autoværkstederne, benzintankene — og iskagehusene. Og de beboelseshuse eller forretningsbygninger, der ligger ved vejen, ser lige kedelige ud; tomme i udtrykket er de, måske fordi de hele tiden glør ud på trafikken uden nogensinde at få set, hvad det egentlig er, der farer forbi. Og selv om de fik det at se, vilde det jo ikke blive anderledes af det.

Vel kan de moderne veje være flotte og imponerende i deres tekniske anlæg, ligesom der også kan være en vis skønhedsfornemmelse forbundet med synet af en af de vældige mellem-europæiske autostradaer, når man fra et højdedrag ser den strække sig mange kilometer ud i landskabet. Men i sit væsen er den moderne vej fantasiløs, den fortæller intet, inspirerer ikke til noget — uden til at sætte farten op, den lokker en ikke til at gøre ophold end sige svinkeærinder.

I modsætning til den gamle vej underkaster den moderne

sig ikke landskabet eller landskabets former. Den betvinger det. Og man mærker fjendtligheden også fra landskabets side. Det lukker sig. Det fortrolige, det intime, det sprækkefærdigt hemmelighedsfulde, som vi hørte om før, er borte. Den moderne vej er som en fremmed besættelsesmagt, der møder en kold skulder hos den undertrykte. Vel har man mange smukke udsigter og panoramaer for sig og kan nyde udsigten; men kun på afstand. Der er ingen egentlig kontakt.

Og som det er gået vejene, er det også gået de vejfarende. Den moderne vej har smittet af på den vejfarende. Den vejfarende begiver sig ud i naturen for at hente fornyelse i sindet. Som regel ønsker han sig langt væk, for det fjerneste er det bedste i vore dage. Med 100 km's fart suser han af sted fyldt af forventning. Men langsomt — eller rettere temmelig hurtigt, for intet går langsomt i vore dage — slides hans forventning op. For hvad skal den leve af, den får jo ingen næring udefra. Den forvandles til venten og utålmodighed. Og mens forventningen er fyldt med liv, er intet så åndssløvende som den utålmodige venten; det kender vi alle fra ventesale og venteværelser, og når vi undertiden har været nødt til at stå i kø. Men omsider når den vejfarende da til målet. Han har måske familien med, de står ud, og nu skal det så til at ske, nu skal de rigtig hvile, forfriske sig, inddrikke sundhed o. s. v. Men naturen åbner sig ikke på kommando, og sindet kræver forberedelse for at kunne modtage, måske ikke anden forberedelse end den forventningen giver. Men forventningen var der jo efterhånden slet ikke. Vel er der herligt herude i naturen, og alligevel er der noget, som ikke er i orden; skuffelsen er måske kun ubevidst, og så søger man at hjælpe sig over den ved at foretage sig noget eller ved at opføre sig støjende. Foretagsomhed og støj er jo ofte de midler, det moderne menneske hjælper sig over tomheden med. Når man om aftenen vender hjem, er man så træt som efter en arbejdsdag, og irritabiliteten kunde måske tyde på, at man intet fandt af den fornyelse, man ventede.

Men der findes også mennesker af en anden slags, måske er det kun enkelte blandt os, men andre steder på jorden lever der folk, der har et helt andet forhold til den omgivende verden,

folk der ikke som den vejfarende og som måske de fleste af os kan finde sig i at underordne sig ensformighedens krav. Efter krigen traf jeg en tysker, der i syv år havde været i Afrika som bestyrer på forskellige farme. Han havde gennem sit arbejde fået et godt kendskab til negrene og fortalte mange interessante ting om dem. Blandt andet fortalte han, at negrene havde en mærkelig evne til at se og opleve, der hvor vi andre ikke syntes, der var noget at opleve. Han havde været ude på mange ture og ekspeditioner, som havde forekommet ham selv ensformige og kedelige. Men de negre, der havde været med, havde altid oplevet en masse, og det omsatte de i sange, som de sang enten på vejen, eller når de kom hjem, for dem der ikke havde været med. Det var fugle, mærkelige blomster, rislende vandløb, insekter eller lignende, der satte deres fantasi i gang og fik dem til at udtrykke sig i sang.

Til gengæld kunde man ikke få en neger til i længere tid at udføre et monotont arbejde. Tyskeren fortalte, hvorledes man mange steder helt havde opgivet at lade negeren høste med moderne høstmaskiner og ladet dem gå tilbage til at høste med deres gamle ikke særlig effektive høstredskaber, nogle små krumknive eller segl, som de svingede med en bestemt rytme, mens de sang til. Det havde vist sig, at man på denne måde trods de dårlige redskaber fik høstet meget mere i det samme tidsrum, end når man lod negrene betjene maskinerne. Man kunde nok lære en neger at betjene en selvbinder, men han gjorde det kun rigtigt en kort tid. Det blev snart negeren for ensformigt at sidde alene og køre rundt på en maskine, han stod af og gav sig til at pille ved den, så den gav sig til at klapre voldsomt eller udføre andre mærkelige ting i stedet for at høste.

Negeren følte sig i det hele taget i modsætning til hele den tekniske ensformighed, der præger tilværelsen for de fleste af os andre, og dermed i modsætning til det, som den moderne vej her er blevet skildret som et billede på, hvorimod den for de fleste af os andre er blevet en virkelighed, der behersker både vore tanker og vore handlinger. På mange måder og på mange områder af livet baner vi os veje frem, og desværre ser det ud, som om frodighed og mangfoldighed i stor udstrækning går til grunde, der hvor vi trænger frem; eventyrene tier og livet bliver

fattigere og mere ensformigt. Det er den skæbne, der har ramt os, der er ophavsmænd til disse landeveje, der på en næsten fjendtlig måde skærer sig gennem landskabet, at vi lukker os ude fra den levende forbindelse med den verden, der omgiver os, kun optaget af at nå frem til et fjernt mål forude, et mål som er landskabet uvedkommende. På en eller anden måde er det, som om vi har skåret den navlestreng over, der forbandt os med tilværelsen, med menneskene og med vort arbejde, så at vort sind er blevet forhindret i at få næring udefra og derfor ligesom tørrer ind.

Tænk på vor erobring af det meste af kloden. Aldrig kom vi i samtale med de andre kulturer, vi lod dem ikke gælde, vi undertvang dem eller udslettede dem. Vi oplevede intet ved mødet med dem og har også forhindret vore efterkommere i at modtage noget fra den del af tilværelsen. Eller tænk på historien (verdenshistorien), som vi har lavet om til en katekismus om fremskridt og udvikling i stedet for at lade den være en beretning om menneskelige livsskæbner. Tænk på vort skolevæsen, der modtager de små børn legende og spørgelystne og videbegærlige og efter nogle års forløb har kvalt deres spørgelyst, gjort dem trætte af viden, så de arbejder af pligt og ikke af lyst — eller måske arbejder de slet ikke, men driver den af, når de kan komme til det, og jubler, hver gang der er chance for en fritime.

Og sådan kunde der nævnes mange andre eksempler. Jeg skal bare nævne én ting endnu.

Ofte styrer vi mod vor uddannelses mål på samme måde som den lige omtalte vejfarende på landevejen. Enten vi nu vælger vor livsstilling, fordi vi bare ønsker at tjene flest mulige penge, få magt, vinde position eller anseelse i samfundet, eller vort valg er mere bestemt af, at vi gerne vil gøre en indsats, der hvor vore evner ligger, så præges vor vej frem mod målet for det meste af et frygteligt hastværk. Vi tager skyklapper på, vi har ikke tid til at se til siderne, lade os distrahere af såkaldte uvedkommende ting, foretage svinkeærinder, opholde os længe på ét sted o. s. v. Kun det, der direkte kommer vort fag ved eller direkte kan give os et skub fremad mod målet, kan blive genstand for vor beskæftigelse. Alt andet lader vi ligge til en bedre lejlighed. Og under dette alt andet må ikke alene forstås det,

der kunde have udviklet os mere alsidigt og givet os forståelse af et større område af tilværelsen, end det vort fag binder os til, men også undertiden rent menneskelige forpligtelser, hvis til-sidesættelse påfører andre lidelse og ubehag og afstumper os selv menneskeligt.

Vi skal frem ad vejen, være blandt de første, passe på, at ikke andre sniger sig ind på vore pladser, snupper det for næsen af os, som vi selv trakter efter. De andre er vore konkurrenter, nogen vi skal forsøge at overhale. Denne indstilling har vi fået allerede som børn i skolen, hvor konkurrencen er mere frem-trædende end samarbejdet, ja nogle steder den egentlige drivkraft.

Men heldigvis er der jo nogle, der, inden de når til vejs ende med deres uddannelse, føler, at der er noget galt, at der mangler noget væsentligt. De opdager, som f. eks. Churchill gjorde det, at der er store områder af menneskelivet, som deres faglige ud-dannelse overhovedet ikke bringer dem i berøring med, de mær-ker måske et behov efter ikke alene at vide mere, men også efter at få en anden slags kontakt med tingene, end den de hidtil har levet i.

Som ung løjtnant kom Churchill til Indien og opdagede her-ude, at han savnede selv det svageste begreb om mange og væ-sentlige ting i tilværelsen. Han havde indtil da set med temmelig stor ringeagt på de studenter, der bare sad og tyggede drøv på deres bøger, mens han og hans kammerater kommanderede mænd og vogtede et imperium. Nu begyndte han at misunde dem den store og nyttige viden, mange af dem sad inde med. Før sin afrejse fra England havde han hørt en af sine venner sige, at Kristi evangelium var den højeste form for etik, der eksisterede. Det lød jo meget godt, men hvad var etik og hvad var evangelium? Hvem var Jesus og hvem var Sokrates, hvad var det de lærte, og hvorfor var menneskeheden ikke holdt op med at beskæftige sig med dem, når deres samtid dog havde været så ivrig for at komme af med dem? Og hvem var alle de andre store, der havde levet i historien? Hvad var det for ting, der fik riger til at gå til grunde og nye til at opstå? Alt dette og meget andet vidste han ikke noget om; det stod ikke i »love og bestemmelser for hæren«. For at få rede på disse ting

skrev han til sine venner i England og bad dem sende ham bøger, især om filosofi og historie. Han fik så hver måned en bogpakke med de bedste og mest anerkendte værker på de forskellige områder og satte sig til at studere dem. Og på en måde kan man altså sige, at han holdt højskole med sig selv alene i Indien. For det er jo netop disse problemer, der nu var blevet brændende for ham — og mange andre, dybere og mere omfattende problemer — som højskolen beskæftiger sig med.

Og så vil jeg da ønske for jer, der nu skal være sammen med os her på Askov højskole i den kommende vinter, at I — for det er jo jer, der for en stund er bøjjet af fra vejen, eller som måske endnu ikke har vovet jer ud på den, fordi I kunde se, at I ikke kunde få tilfredsstillet jeres dybeste behov alene i et sådant kapløb som det, der dér foregår; jeg vil ønske for jer, at I her må få svar på nogle af jeres spørgsmål i form af grundig viden og gode kundskaber. I har den fordel frem for Churchill, at der står vejledere parat til at hjælpe jer med at finde ud af, hvad der er hvad, så I ikke behøver at beskæftige jer med ting, der ikke er væsentlige, vejledere, som med deres måde at forstå tingene på måske kan hjælpe også jer til en personlig forståelse.

Endvidere har I den fordel her at komme sammen med mennesker, der — måske på forskellig måde — stiller de samme spørgsmål. I samtaler har I lejlighed til at få uddybet og belyst problemerne fra mange sider og derved også lejlighed til at lære hinanden at kende på en mere tilfredsstillende måde, end det måske ellers er muligt på arbejdspladser eller andre steder.

Men der vil også være spørgsmål, som I ikke kan få svar på. I kan få noget at vide om politiske ideologier og ideer, men I kan ikke få at vide hvilken ide eller ideologi I skal slutte jer til. Vi driver ikke propaganda for noget system. I kan få noget at vide om livsanskuelser og om hvad andre har troet og tænkt og levet på, men I kan ikke få at vide, hvad I selv skal tro og gøre. Tværtimod kan det hændes, at noget af det, I anså for givet, og som I syntes, I havde svar på, da I kom, lidt efter lidt opløser sig til spørgsmål, mens I er her. Og der kan ske det mærkelige, at I under denne proces, hvor I kommer til at stå spørgende eller undrende, føler, at I bliver rigere og ved mere om det egentlige,

end den gang I mente, I vidste så god besked; for som der stod i digtet: »forundrede øjne siger mere ved at spørge end nogen kan ved at svare.«

Vel er det godt at vide besked; men det egentlige i tilværelsen er noget andet end den sikkerhed, der kommer af, at man ved besked. Det egentlige i tilværelsen er forundringen, forundringen over alt småt og stort, som Gud har skabt. »Hvert dit værk er stort vidunder, i din visdom ingen bunder, som af den har øst«, står der i en salme af Grundtvig. Og dermed har Grundtvig peget på det, som er forudsætningen for alt liv i verden. Af denne visdom lever vi alle, enten vi tænker over det eller ikke. Det gælder både store og små. Uden hans godhed vilde intet være til. »Aldrig noksom dig kan love mand på mark og fugl i skove for din miskundhed, lige god i ny og næde gør du, os til gavn og glæde, mer end engle ved.«

Og så bare én ting endnu til sidst. Så længe et menneske holder krampagtigt eller selvretfærdigt fast ved sig selv, har det ingen mulighed for at blive grebet af forundringen. Forundringen findes ikke hos den, der takker Gud, fordi han ikke er som andre, men snarere hos den, der slår sig for sit bryst og siger: vær mig synder nådig!

Og så vil jeg da gerne udtale det ønske for os alle til sidst, både for jer og for os, der hører til her på skolen, at vi må være åbne over for de muligheder, der gemmer sig i den tid, vi skal dele med hinanden i den kommende vinter. Jeg vil gerne på skolens vegne byde jer allesammen velkommen.

ELLEN GRØNLUND.

NATURVIDENSKAB OG LIVSSYN

Ved et naturforsker møde i 1954 stillede professor Sven Werner, Aarhus, det spørgsmaal: »Indtager naturvidenskaberne den plads, de fortjener, i den kulturhistorie, der i dag almindeligvis doceres?« Han sagde: »Mit svar maa blive et nej. Det anses for vigtigere for et dannet menneske at kende Shakespeares værker eller renaissancens humanister end at kende Newtons tanker eller Einsteins teorier. Og dog maa jeg paastaa, at Galilei, Newton og Einstein er genier, der har ændret menneskenes tankeverden i langt højere grad end digtere som Shakespeare, krigere som Napoleon, eller endog reformatorer som selve Luther.«

En saadan udtalelse vil nok synes mange udfordrende og et tydeligt vidnesbyrd om naturforskernes overmod i vore dage. Men udtalelsen er jo trods alt rigtig. Spørgsmaalet er blot, hvilke slutninger man vil drage af den.

Professor Werner drager ikke den slutning, at de humanistiske fag skal vige for naturvidenskaberne i skolen. Han mener blot, at den naturvidenskabelige revolution i de sidste aarhundreder er saa betydningsfuld, at den bør have en anderledes fremtrædende plads i historieundervisningen end nu. Ligeledes at naturvidenskaben bør indgaa i vort dannelsesideal ved siden af de øvrige videnskaber, fordi: »krav om, at paastande skal være begrundede og domme objektive og underbyggede, bedst kan læres af fysikken.«

Her i Askov lyder professor Werners udtalelser ret hjemlige. Det Paul la Cour og Jacob Appel ville med »Historisk Fysik« var jo netop at give naturforskningen en plads i slægtens historie, der svarede til dens gennemgribende betydning, og samtidigt

ville de gøre eleverne fortrolige med den tankegang og det syn, der i dag præger vor kultur og hele vor livsforstaaelse.

Det er — for mig i alt fald — ret vemodigt at maatte erkende, at interessen for naturvidenskaben har været dalende indenfor højskolen — Askov højskole ikke undtaget — i de senere aar — hvad enten det nu skyldes lærernes manglende fremstillingsevne eller elevernes følelse af hjælpeløshed overfor det vældige stof. Det synes, som om nutidens højskoleelever bedst kan tumle med tilværelsens store problemer, naar de møder dem i litteraturen, d. v. s. i den forenkling og fortætning, som digteren evner.

At naturvidenskaben og den teknik, der er bygget paa den, har ændret betingelserne for vor tilværelse baade i arbejde og hvile, er iøjnefaldende nok, men spørgsmaalet er, hvor dybt denne udvikling har præget vor maade at tænke paa og vor opfattelse af os selv. Naturligvis er det umuligt at maale denne paa-virkning; men sikkert er det, at vi alle præges af den videnskabelige tænkemaade ganske uafhængig af vort kendskab — eller manglende kendskab — til videnskabens arbejdsmaade og resultater.

Den kendte engelske atomfysiker Robert Oppenheimer skildrer i et malende billede videnskaben som en bygning: »Der er bygget paa den i aarhundreder, men ikke efter nogen fastlagt plan. Den er groet frem som en middelalderlig domkirke gennem slægtleds arbejde, eller som en by, der vokser tilsyneladende tilfældigt. Bygningen staar aaben for alle, der er ingen lukkede døre, og den er saa stor, at ingen behøver at slaas for at faa plads. En del unge mennesker besøger bygningen og tilbringer en kort tid i et eller andet værelse, men selv de, der bor der hele deres liv, kender kun en lille del af komplekset. De allerfleste kender kun bygningen udefra, eller de har kun som nysgerrige turister kigget lidt ind ad vinduerne. Emnerne, der studeres indenfor videnskabens bygning, omfatter hele tilværelsen. Det kan være rummets dybder og klodernes tilstand for aarmillioner siden, eller gåderne i atomkernens indre. Det kan være den levende celledes hemmeligheder eller vort eget sind.«

Den almindelige mands holdning overfor videnskaben spænder fra uhæmmet beundring til angst og uvilje. Som eksempel kan nævnes dagbladenes omtale af atomenergien. Her møder

man angsten for tilintetgørelsen af alt liv paa kloden ved brint- og koboltbomber ved siden af haabet om, at de umaadelige energiforraad, der nu stilles til slægtens raadighed, skal løfte arbejdsbyrden fra menneskers skuldre, saa arbejdstiden kan indskrænkes til et minimum. Hertil kommer de biologiske virkninger, hvor nogle giver udtryk for haabet om, at mutationerne skal fremkalde genier som Newton, og andre frygter for arvestoffets ødelæggelse og slægtens degeneration. De biologiske virkninger er jo iøvrigt ogsaa knyttet til den fredelige udnyttelse. Ved atomkongressen i Genève i sommer udtalte en japaner, at de i alle tilfælde ikke skulle have atomkraftværker i Japan. Landet rummede ikke tilstrækkeligt store ubefolkede egne, og det ville være for farligt at bo i nærheden af atommilerne.

Striden mellem tro og viden er gammel — nogle mener forældet — men spørgsmaalet om virkningen og værdien af videnskabens indflydelse paa vor livsforstaaelse er stadig aktuel. Henvisning til, at videnskaben søger og forkynder sandheden, slaar ikke til: dels gør alle religiøse retninger det samme, dels er det afgørende spørgsmål ikke, om videnskaben lærer sandheden om universet og mennesket — det maa forudsættes — men om det er *hele* sandheden.

I en af sine sidste bøger: »Leviathan« tager Martin A. Hansen dette spørgsmaal op. Bogen er polemisk og angriber til mange sider. Her er det opgøret med naturvidenskaben, der har interesse. M. A. H. hævder med rette, at naturvidenskabens opgave er at *beskrive* ting og begivenheder i sammenhæng, »— naar den vil »forklare«, bliver den »videnskabelighed«, d. v. s. en slags livsanskuelse og har dermed overskredet sine naturlige grænser«. M. A. H. vender sig især mod den logiske positivisme, der vil overflødiggøre den religiøst begrundede — og da ganske særlig den kristne overbevisning — fordi videnskaben kan og maa besvare alle de spørgsmål, der i det hele kan besvares.

Den logiske positivisme eller enhedsvidenskaben hævder, at udviklingen forløber uden spring gennem aarmillionerne fra den uorganiske natur til den menneskelige bevidsthed. Det kan kort sammenfattes saaledes: I den kosmiske udvikling har det uorganiske stof eksisteret før organisk, og organismer uden bevidsthed før organismer med bevidsthed. Bevidsthedsfænomener er

ikke paavist uden tilknytning til det organiske og materielle. Endvidere er det lykkedes i stigende grad at »forklare« organiske processer ud fra kemiske og fysiske love, og tillige at vise, hvordan menneskets adfærd for en væsentlig del bestemmes af faktorer, som genfindes i dyreriget (hormoner, instinkter m. m.). Der er derfor grund til at fastholde, at denne overskriden af de gamle grænser mellem mineralriget, planteriget, dyreriget og bevidsthedsriget vil fortsætte, saa længe der drives videnskab, og man kan ikke paa forhaand erklære nogen af de nuværende grænser for uoverstigelige.

Martin A. Hansen er indforstaaet med, at forskerne maa have lov til at opstille dristige arbejdshypoteser, og at den logiske positivisme kan bruges som saadan, men saa maa det urokkelig fastholdes, at det kun er en hypotese og ikke en bevist videnskabelig sandhed. Personligt kunne han tænke sig, at det vil lykkes forskerne at finde en jævn overgang fra det livløse til det levende, men derimod kan han ikke tænke sig, at skellet mellem de biologiske og de bevidste fænomener kan falde. Skete det, maatte det virke som en »atomsprængning i erkendelsen«, saa man maa spørge: Er jeg alting, eller er alting jeg? En amerikansk astronom har udtrykt den samme vanskelighed mere letfatteligt, naar han spørger: »Hvordan kan et univers uden mening frembringe kloge mænd med mening?«

Martin A. Hansen ønsker dog ikke at bruge Gud som aarsag eller forklaring, naar der er huller eller spring i den videnskabelige erkendelse. Det hedder i »Leviathan«: »Det virker tamt, naar apologeter (forsvarere for troen) sidder paa spring for at udpege Gud i en eller anden sprække, der aabner sig i videnskaben. Som var Gud en mus, der boede bag panelet i det store hus.«

Det maa jo indrømmes, at mange har trøstet sig med, at springet fra det livløse til det levende og fra den levende celle til bevidstheden ikke kunne klares uden en overnaturlig indgriben — altsaa maatte Gud være til — men der *er* ikke og *skal* ikke være plads til Gud som et led i verdensbilledet.

Den kendte engelske domprovst Dean Inge har set det klart, naar han siger: »Det er rationalisternes fejltagelse, at de prøver at finde plads til Gud i verdensbilledet. Gud, hvis centrum er allevegne, og hvis omkreds er intetsteds, kan ikke gribes i et

diagram. Han er snarere lærredet, paa hvilket billedet er malet, eller rammen, hvori det er sat. At se dette er at gaa ind i en ny verden, fri og underfuld, hvor Gud kan findes allevegne.« Det er dette syn, vi finder udtrykt i en af de udtalelser, der tillægges Jesus, selv om ordene ikke findes i evangelierne: »Løft stenen, og du skal finde mig, kløv træet, og jeg er der.« Lyder udsagnet pantheistisk i vore øren, saa er det dog i overensstemmelse med, hvad Paulus sagde til borgerne i Athen: »Han er ikke langt fra en eneste af os, thi i ham lever og røres og er vi.«

Selv om man fastslaar, at videnskaben kun skal beskrive universet og al dets løvsøre, saa vil dog enhver forsker af format eje trangen til et helhedssyn. Nogle af de største landvindinger i videnskabens verden er netop gjort ud fra et saadant syn, som forskeren havde paa forhaand. Allerede i 1816 siger Michael Faraday: »Kemisk affinitet er nok det samme som elektrisk tiltrækning og tyngdekraft. Jeg kan ikke bevise det, men jeg tror, det er saadan.« Og det er velkendt, at H. C. Ørsted fandt sammenhængen mellem elektricitet og magnetisme og sammen med Faraday lagde grunden til hele elektroteknikken ud fra sit romantiske syn paa naturkræfternes enhed. Nu har denne enhedstanke sejret saa grundigt, at vi i dag regner med, at alt stof i hele verden er bygget op af ganske faa elementer, og at samspillet mellem stof og energi er saa intimt, at stof kan forvandles til energi og omvendt.

Men trangen til helhedsopfattelse vil ganske naturligt inddrage ogsaa de omraader af tilværelsen, hvor de fysiske maalemetoder ikke slaar til. Den enkelte forsker vil søge at indordne sin videnskabelige arbejdshypotese i et mere omfattende livssyn.

Det er ofte fra kirkelig side noteret med tilfredshed, at nogle af de betydeligste videnskabsmænd har været troende kristne, og det er jo en historisk kendsgerning; men det siger jo ikke andet, end at det er lykkedes for de paagældende at forene de videnskabelige resultater med deres personlige tro. Det vil jo i vore dage være let at nævne endnu flere atheistiske forskere, der med samme eller endnu større selvfølgelighed forener videnskabens resultater med deres livssyn. Alligevel er det værd at notere, at nogle af de største navne, naar de skal udtale sig om

deres virke, bruger udtryk, der hører den religiøse verden til. Einstein siger saaledes:

»Der vil næppe findes een blandt de virkeligt videnskabelige sind uden en særlig religiøs følelse. Denne religiøse følelse tager skikkelse som en henrykt beundring for helheden, for harmonien i naturen, og denne følelse er det førende princip i hans liv og hans værk.«

Den engelske fysiker, leder af Rutherford laboratoriet, W. Bragg siger om sit forskningsarbejde: »De store opdagelser opleves som en aabenbaring. Naar man har søgt længe efter nøglen til en af naturens hemmeligheder og bliver belønnet ved at gribe en del af svaret, da kommer det som et blændende glimt og en aabenbaring. Det kommer som noget nyt, mere enkelt og paa samme tid mere æsthetisk tilfredsstillende end noget, man kunne have skabt i sin egen fantasi: man er overbevist om, at det er noget aabenbaret og ikke blot noget tænkt.«

Det er ret ejendommeligt, at de store forskere og de store digtere udtrykker sig paa samme maade. Det, de oplevede i de mest inspirerede øjeblikke, var ikke noget, de selv konstruerede, men noget, der blev dem givet.

At det ikke blot er forskere og tænkere, men ogsaa almindelige mennesker, der har brug for et helhedssyn og et syn, der er religiøst betonet, kan nervelægerne tale med om: Sigmund Freuds elev, den schweiziske læge C. G. Jung, gjorde for et par aar siden i en engelsk tidsskriftartikkel sine erfaringer op i følgende ord: »Gennem de sidste 30 aar har folk fra hele den civiliserede verden konsulteret mig. Blandt alle mine patienter over 35 aar har der ikke været een, uden at deres problem i sidste instans var, at de ikke kunne finde et religiøst synspunkt for deres liv. Jeg kan roligt sige, at enhver af dem var bleven syg, fordi han havde mistet det, som en levende religion til enhver tid har skænket sine troende, og ingen af dem er bleven virkelig helbredet, hvis de ikke fandt tilbage til deres religiøse syn.«

Selv om det paavises, at baade det videnskabelige og det religiøse syn er dybt forankret i vort sind, er forholdet imellem dem dermed ikke klaret.

Gustav Brøndsted har fornyligt udgivet en lille bog, hvori han taler om to sprog: videnskabens og evangeliets, og hævder,

at de er saa forskellige, at det er umuligt at oversætte det ene til det andet. Evangeliets ord er baaret af et syn, der er den videnskabelige tænkemaade ganske fremmed — og omvendt. Det er saaledes efter Brøndsteds mening umuligt at forkynde evangeliet i videnskabelig sprogdragt uden at forvanske det.

I stedet for nu at finde en harmoni eller søge et kompromis mellem de to sprog eller to synsmaader er det vel bedre at tænke dem igennem til den bitre ende og se, hvor de fører hen.

Den videnskabelige tænkemaade gaar — som før nævnt — ud fra, at der intet spring er i naturen, men en jævn overgang eller udvikling fra krystallen til det levende og bevidste menneske. Alt sker med nødvendighed — ikke blot i den fysiske verden, men ogsaa i vort eget sind. Forestillingen om valgfrihed er en illusion. Mennesket er restløst bestemt af arv og kaar — man kan strides om, hvad der betyder mest, men kendes alt vedrørende fortiden, kan fremtiden beregnes af den, der var kyndig nok. Der er ingen udsigt til, at beregningerne kan gennemføres, selv med »elektronhjærner« til hjælp, fordi faktorerne, der skal tages hensyn til, er for mange; men dette har jo kun praktisk, ikke principiel betydning.

Jeg kan mene, at jeg kan skrive nærværende artikkel eller lade være, hævde de anskuelser, som er nedlagt i den, eller andre — men efter videnskabelig tænkemaade er det en illusion. Min arv, mine hidtidige oplevelser vil med nødvendighed føre til det nærværende resultat. Til den, der har en helt anden mening, maa jeg sige, at naturligvis har han ret, set ud fra hans synspunkt. Med den arv og de oplevelser, han har, kan han jo ikke sige andet end det, han gør. Hvem der har ret i absolut forstand, er et unyttigt — ja meningsløst spørgsmål.

Iøvrigt er det ikke afgørende, om man tænker som naturforsker eller theolog, men om man tænker logisk og søger aarsagssammenhængen bag alt, hvad der sker. Kirkens historie vidner om, at theologer ogsaa kan komme til et deterministisk livsyn, blot vil man saa ikke tale om naturlove, men om Guds vilje og forudviden. Den opfattelse, at alt egentlig er bestemt — ja forudbestemt — er den samme i begge tilfælde. Egentlig er der slet ikke noget mærkeligt i, at den naturvidenskabelige og den theologiske tænkning har samme konsekvens. Det er i overens-

stemmelse med tænkingens natur og ligesaa selvfølgelig, som at verden er blaa, naar man ser den gennem blaa briller.

Nu kan man vælge et andet udgangspunkt. Jeg kan gaa ud fra den kendsgerning, at jeg har ansvarsfølelse, og at jeg undertiden handler forkert, d. v. s. burde have handlet anderledes, ogsaa efter min egen vurdering. Og det rummer ingen trøst, om nogen siger, at jeg ikke skal have daarlig samvittighed, for jeg kunne jo alligevel ikke have handlet anderledes. Jeg har jo nok selv krænket min menneskelige værdighed ved at bære mig forkert ad; men jeg ville totalt forlise min fornemmelse af menneskelig værdighed, hvis jeg skulle erkende *blot* at være en automat, der, eftersom mekanismen nu var indstillet, maatte handle saaledes. Jeg kan naturligvis ikke bevise, at frihedsfølelsen ikke er en illusion, men kan heller ikke benægte, at den opleves som en realitet. Og denne realitet synes uforstaaelig, om vi blot er automater, der restløst kan forklares gennem arv og kaar. Giver jeg udtryk for, at jeg tror, at denne ansvarsfølelse er et vidnesbyrd om, at Gud er en virkelighed, vil »videnskaben« sige, at et saadant syn ingeniunde kan bevises, det maa staa aldeles for min egen regning og risiko. Jeg vil erkende dette, men sige: »Tak, i lige maade« til den, der møder med et videnskabeligt afhjemlet livssyn. For dette syn er jo kun udtryk for, hvad han nu efter sine forudsætninger er nødt til at mene.

Man skal være varsom med at overføre erfaringer fra fysikkens verden paa personlighedslivets omraade; men det vil blive betydningsfuldt at se, om det lykkes Niels Bohr at anvende den komplementære sandhed ogsaa paa livsanskuelsens omraade, saadan at spændingen mellem det videnskabelige og det religiøst betonede livssyn kan bæres, selv om det ikke kan ophæves.

I saa fald vil denne geniale mands bedrift som filosof overstraale fysikerens.

J. TH. ARNFRED.

ET NYT BUDSKAB FRA AMERIKA?

1.

Hvad der gør stærkest indtryk på en, når man rejser rundt i Amerika, er at man allevegne møder sig selv og sine egne problemer ligesom i et forstørrelsesglas. Vel træffer man på mange problemer som er specielt amerikanske, og naturligvis er det altid spændende og interessant at stifte bekendtskab med noget fremmed, fremmede vaner, skikke og synspunkter; men hvad der især slår en under en rejse i Amerika, er at de egentlig store problemer er ganske de samme som vi også har at kæmpe med i Europa. Blot er der den forskel at problemerne er endnu tydeligere i Amerika end de er hos os, endnu skarpere i deres fremtræden og endnu mere påtrængende i deres krav om at man skal tage stilling til dem.

Jeg skal i det følgende forsøge at belyse dette ved hjælp af problemet »conformity«, et amerikansk ord der betyder enshed, ensretning eller ensartethed. Vi kender dette problem også her i landet og ved, at tilværelsens voksende ensformighed og farveløshed på stadig flere områder har reduceret selve det at leve til noget næsten mekanisk. Det gælder noget så skæbnesvangert som arbejdet, der på mange områder er blevet reduceret til en forretning, som enten består i at producere eller i at omsætte og forhandle. Og noget lignende gælder samfundslivet, »der har taget form af politik fra øverst til nederst; det er en forretning, hvor individer så vel som stænder ordner deres indbyrdes forhold i paragraffer, køb- og salgskontrakter. Der bliver intet til overs til det daglige samvær, intet andet end selskabelig omgang, som det betegnende hedder«.

I Amerika er denne farveløse ensformighed endnu tydeligere end den er hos os, ikke sådan at der på det punkt er tale om en væsensforskel mellem Europa og Amerika; der er kun tale om

en gradsforskel; men alligevel sådan at problemet er blevet i den grad tydeliggjort i Amerika, at man derovre ligesom ser det i et forstørrelsesglas.

Der er noget ved amerikanerne der gør at man uvilkårlig får indtryk af at de næsten allesammen er ens, og at det må man være for i det hele taget at kunne begå sig. Når man rigtig vil rose et medmenneske i Amerika, så siger man om ham eller hende, at han eller hun er »well adjusted«, godt tilpasset. »Adjustment« er i det hele taget det store ord, både når der er tale om målet for skolens opdragelse, og når der er tale om den almindelig anerkendte omgangstone. Adjustment betyder tilpasning, og et menneske der er »well adjusted« er et menneske der har tilpasset sig sine omgivelser på en sådan måde at han ikke forarger nogen og ikke på nogen måde støder an, og det vil jo igen sige et menneske der bestræber sig på at komme til at ligne de andre så meget som muligt. I vittighedsbladet The New Yorker der bestandig er på nakken af enhver form for ensretning var der et billede af en præst der hilser på menigheden efter gudstjenesten. Præsten står i ornat med et bredtfavnende smil og hilser på alle til højre og venstre, mens folk takker ham for den smukke prædiken. Dertil svarer han: »Det var rart I syntes om min prædiken. Jeg håber ikke at jeg er kommet til at træde på for mange ligtorne, for det var da sandelig ikke min mening.« Altså også præsten — i hvert fald denne type på en præst, og dem er der en del af i USA — ønsker først og fremmest at være »well adjusted«. Hans bestræbelse er: ikke at støde an og ikke at forarge, passe på at han ikke kommer til at sige noget der sætter ham uden for pæne menneskers agtelse. Til sammenligning kan man forestille sig hvad der vilde være sket, hvis også Jesus af Nazareth havde haft den rettesnor for sine tanker og handlinger, at det gjaldt om at være »well adjusted«. Så er der i hvert fald én ting der er sikkert, og det er at evangeliet aldrig vilde være blevet til.

Dermed skal som sagt ikke være sagt at Amerika er ene om denne art af ensartethed eller »conformity«. Jo mere international civilisationen bliver, des mere breder ensartetheden sig; og det gør den også iblandt os. Det er jo det paradoksale, at det er den individualistiske tidsalder der har frembragt ensretningen.

Jo mere individualistiske vi bliver, jo mere vi isoleres og bliver enere der ikke kommer hinanden ved, des mere tror vi at fællesskab består i at alle skal være ens. Det er den eneste form for fællesskab vi kan tænke os, fordi vi ikke kender det virkelige fællesskab. Vi tror at fællesskab består i at mene det samme og tænke det samme, have de samme vaner og den samme måde at opføre sig på. Det er ikke noget man er ene om at tro i Amerika, det er en tro der har bredt sig alle vegne i den såkaldte vestlige kultur, og som især har dybe rødder i den calvinistiske menneskeopfattelse, men det er en tro der måske nok — i hvert fald i øjeblikket — har større magt i Amerika end i ret mange andre lande. Vel var der også en meget stærk ensretning i Tyskland, f. eks. under Hitler, men i Tyskland var ensretningen jo noget man delvis var tvunget til. Sådan er det ikke i Amerika. I Amerika er ensretningen frivillig. Man er ens, fordi man kan lide at være ens. Eller rettere, man er ens fordi det er det tryggeste. Man vilde føle sig usikker, hvis ikke man havde en tryk fornemmelse af at være ligesom andre. David Riesman, professor i sociologi ved Chicago University, har formuleret situationen klart og fyndigt. I gamle dage lød det store bud i loven sådan (siger han): Du skal elske din næste, idag lyder det: du skal ligne din næste. Og et andet er dette ligt: du skal holde øje med at din næste ligner dig, thi af disse to bud afhænger loven og profeterne.

2.

På en måde er det egentlig mærkeligt, at netop amerikanerne er blevet så ensartede som de er. De har jo nemlig en meget forskellig oprindelse, og består ikke bare af én nation men af mange nationer. Ganske vist er grundlaget angelsaksisk, men man har en fornemmelse af at det angelsaksiske rent talmæssig set er i mindretal. Jeg besøgte en skole i Chicago, hvor der fandtes børn af 26 forskellige folkeslag, og man fortalte om en kobbermine et sted, hvor der arbejdede folk fra 40 forskellige nationaliteter. Men i New York er det endnu værre. Der udkommer den dag i dag over 200 aviser på andre sprog end engelsk. Der bor 8 millioner mennesker i New York, men de to trediedele af disse 8 millioner er født i Europa; der er 2 millioner jøder og 2 millioner italienere og vist omkring ved en $\frac{1}{2}$ million negre.

Og noget lignende er tilfældet med Chicago. I et vist kvarter af byen kan man gå gade op og gade ned og kun høre italiensk, og i et andet kvarter forholder det sig på samme måde med polsk. På et af universiteterne i Chicago gav man den forklaring at Chicago er den største italienske by i verden næst efter Milano og den største polske by næst efter Warschau. Endvidere er der den ejendommelighed ved Chicago, at det er den by hvor der bor flest morsingboere næst efter Nykøbing på Mors. Tidligere — i tyverne — var disse morsingboere næsten allesammen renovationsmænd og havde til opgave at tømme skraldespande om natten. Nu er de socialt set rykket højere op på trinstigen, og det er andre der er renovationsmænd. I 30'erne var det tyskere, under den anden verdenskrig var det negre, der nu i stort tal begyndte at strømme til Chicago fra Sydstaterne, så var det grækere, og i dag er det folk fra Puerto Rico. Og på den måde er Chicago i en stadig og uophørlig bevægelse, en by med vældige slumkvarterer, høje skyskrabere og dyre villakvarterer, en by der er berømt for sine store svineslagterier og Pullmanfabrikker, og en by der i andre kredse er lige så berømt for sine gangsterbander, forbryderknejder, kinesiske opiumshuler og negerbordeller. Mange går til bunds i denne by og bliver aldrig til mennesker mere, men mange er der også der stiger til vejrs og rykker ind i de dyre lejligheder. Også negrene har her en chance. Jeg så mere end én neger i Chicago der kørte i en Cadillac. Og at køre i en Cadillac, det er tegnet på den største udmærkelse der findes i Amerika, en udmærkelse der ikke overgår af noget andet.

Bymæssig set udgør Chicago en mærkelig blanding. Det første indtryk er at det er en ualmindelig hæslig by. Der er steder hvor boligerne er så usle at ingen fantasi kan forestille sig det, hvis ikke man har set det. I den såkaldte negerghetto bor der 87.000 mennesker flere end der er bolig til, og der findes lejligheder hvor en 15 til 17 mennesker må dele to værelser. Og vel at mærke — det er lejligheder uden indlagt vand og uden W. C. Al nødtørft må besørge i et udhus i gården eller i en spand i et hjørne af værelset, som kun tømmes når den er fuld. Men så er der andre steder i byen hvor der er store pragtfulde parker, og steder hvor slumkvartererne er revet ned og erstattet med nye huse og alle moderne bekvemmeligheder. Man har i løbet af de sidste 3—4 år

startet et vældigt nybygningsprogram, der går ud på at alle slumkvarterer skal jævnes med jorden, og at Chicago skal forvandles til Amerikas kønneste og mest strålende by. Programmet er allerede begyndt at fungere, og det er ingenlunde usandsynligt at der rent byggemæssig set i de kommende år vil ske store mirakler i Chicago. Byen begyndte som en ubændig prærieby, der groede hensynsløst som et tjørnekrat, den utøjlede viljes by, der ikke regnede noget for uigennemførligt, en by der tillod fantastiske tilstande at opstå, tillod at mennesker i tusindvis gik i brokkassen. Men også i dag er byens valgsprog »Jeg vil«. Også i dag synes alt at være muligt i denne by, også det nye byggeprogram, der konsekvent vil udrydde al slumbebyggelse og stille Chicago i spidsen af alle amerikanske byer.

Men selv om man på denne måde får Chicago forvandlet til en indtagende by med sunde boliger og frisk luft, så står alligevel det største af problemerne tilbage, nemlig selve befolkningsproblemet. Og problemet er: hvordan skal alle disse forskellige befolkningsgrupper, polakker, italienere, grækere, negre o. v. s. komme til at føle sig som ét folk, hvordan skal de komme til at føle sig solidarisk med Amerika.

3.

På denne baggrund er det forståeligt at man fra myndighedernes side er ivrige efter at alle tilflyttere skal blive amerikanere og komme til at føle sig som amerikanere. Og det er da også det hele opdragelsen, både i børneskolen og i den såkaldte voksenopdragelse — Adult Education — først og fremmest går ud på. Det afgørende er ikke den kundskabsmængde man tilegner sig, om man efter endt skolegang er i besiddelse af store eller små kundskaber, men det afgørende er at man lærer at tilpasse sig sine omgivelser, altså lærer at tilpasse sig Amerika og synes om det.

Man har jo som bekendt enhedsskole i Amerika, men det er en enhedsskole af anden slags end hvad vi forestiller os ved dette ord. Det er en enhedsskole der består i at alle skal have eksamen. Alle skal gå i skole til de er 18 år og gennemgå den såkaldte »highschool«, en slags fireårig realskole, hvor det sidste år vel nærmest svarer til første gymnasieklasse hos os. Alle skal have

eksamen og alle får eksamen, også de som ingenting har bestilt og måske i virkeligheden skulde have været dumpet. Man kan jo ikke beholde dem i skolen længere end til de er 18 år, men for at komme ud af skolen må man have eksamen, og så er der ikke andet at gøre end at forære dem den, hvis ikke de kan få den på anden måde.

Jeg talte med en skolebestyrer i Denver i Colorado om problemet, men han forsvarede systemet. Det afgørende er ikke spørgsmålet om hvor meget de unge får lært, sagde han, det afgørende er at de lærer at tilpasse sig det samfund de skal leve i, når de kommer ud af skolen. Og her kom slagordet »adjustment« igen. Det er først og fremmest skolens opgave at hjælpe sine elever til at blive »well adjusted«, og det vil sige at komme til at ligne de andre så meget som muligt, for jo mindre man støder an imod andre, des bedre kan man begå sig og des bedre har man mulighed for at gøre en strålende karriere og få succes med sine foretagender. Også den lange skolegang fra 6—7 års alderen til 18 års alderen forsvarede han med en lignende begrundelse. Jo længere de unge forbliver under skolens påvirkning, des større muligheder er der for at få dem gjort til amerikanere med liv og sjæl. For os andre er der noget utiltalende ved hele denne adjustment-opdragelse, men set på baggrund af de amerikanske problemer er den jo ikke desto mindre forståelig.

Den er forståelig på baggrund af at den amerikanske befolkning jo faktisk er så heterogen og forskelligartet at det i høj grad er et problem, hvordan det skal lykkes at få alle disse befolkningsgrupper til at smelte sammen til en helhed og føle sig solidarisk med Amerika. I skolen gør man derfor det at man på et meget tidligt tidspunkt, ja i virkeligheden allerede fra starten, søger at indprente børnene hvor betydningsfuldt det er at være amerikaner. Amerika er det bedste land i verden, et land med ubegrænsede muligheder, og et land med frihed og retfærdighed for alle. Men netop fordi Amerika er så stort og herligt, har det også krav på ens fulde hengivelse. Det bliver børnene mindet om lige fra deres første skoledag.

Der er jo som bekendt ingen religionsundervisning i den offentlige skole i Amerika. Det er ikke fordi amerikanerne ikke er religiøse, men fordi de børn der findes i en amerikansk skole til-

hører så mange forskellige sekter og religioner og kirkesamfund, at det ikke er muligt for skolen at tage sig af den side af sagen. Man har derfor heller ikke nogen fælles morgenandagt, men man har noget andet i stedet, nemlig en slags edsafleggelse, hvor børnene med hånden på hjertet sværger troskab imod det amerikanske flag og den amerikanske republik. Formularen lyder sådan: »Jeg sværger troskab mod de Forenede Staters flag og mod den republik som det står for — én nation, udelelig, under Gud, med frihed og retfærdighed for alle« (I pledge allegiance to the flag of the United States and the republic for which it stands — one nation indivisible, under God, with liberty and justice for all). Denne sværgeformular fremsiges hver morgen i kor af skolens børn, og som sagt med hånden på hjertet. Den menes at have stor psykologisk virkning, og når så også undervisningen i næsten alle fag er en bestandig understregning af hvad der også siges i eden, at de Forenede Stater er en republik der ønsker at samle alle til én udelelig nation med frihed og retfærdighed for alle, og når man husker at dette er hvad skolen foreholder sine elever lige fra deres første skoledag til de forlader den i 18 års alderen, så er der ikke noget mærkeligt i at skolens betydning i virkeligheden er enorm m. h. t. at sammensmelte de forskellige befolkningsgrupper til én nation, under Gud.

4.

Ordene »under Gud« er iøvrigt nye i formularen. De er kommet med som følge af den religiøse fromhed der har præget Eisenhower-regeringen, noget der også har medført at alle møder i Congressen nu begyndes med bøn.

Men denne fromhed har ikke bevirket, ikke endnu i hvert fald, at Amerika er blevet det som eden giver udtryk for at det skal være. Amerika er ikke endnu blevet til én nation. Og her er det navnlig negerproblemet der melder sig, og melder sig på den alvorlige måde, at der den dag i dag findes mange millioner negre der ikke føler sig som hørende med til nationen, mange millioner negre for hvem der ikke findes frihed og retfærdighed på samme måde som for de hvide.

Der er sket mange forbedringer, navnlig i løbet af de sidste to år, især i hovedstaden Washington. Der blev for halvandet år

siden afsagt en dom ved Amerikas højesteret, hvori det blev fastslået at det er i strid med de Forenede Staters grundlov, at man i det offentlige skolevæsen har haft skoler for børn af de hvide og andre skoler for børn af de sorte. Alle offentlige skoler er ifølge denne højesteretsdom forpligtet til at modtage børn af både hvide og sorte forældre. Men det går stadig meget langsomt med at få denne højesteretsdom omsat i praksis. Man har gjort det i Washington. Og man er i gang med at gøre det i en stat som Kentucky, men i de fleste negerstater er der foreløbig ingenting sket.

Vel er forholdene for negrene de fleste steder i Amerika ikke så lidt bedre i dag end de var i 1945, men som helhed er de stadigvæk ikke gode, og dårligst er de i Sydstaterne. Da jeg talte med den bekendte teolog Reinhold Niebuhr i New York, kom vi også ind på negerspørgsmålet; og han sagde rent ud at de hvides moral over for negrene syntes at være afhængig af den almindelige procentregning. Moralen er nemlig dårligst i de stater, hvor negrene procentvis er flest. Den er f. eks. god i Danmark, hvor I næsten ingen negre har, sagde han (måske nok halvvejs drilende), den er også nogenlunde god i en hel række af de nordlige stater i USA, men den er dårlig i Sydstaterne; dér er det endnu den dag i dag muligt at myrde en neger uden at blive straffet for det, men dårligst er den ovre i Afrika i den sydafrikanske union, fordi negrene dér er i flertal.

Da jeg spurgte om kirkens stilling til dette spørgsmål, svarede han: »Kirkens stilling er ideel«, og dermed mente han: kirken har gode idealer men den praktiserer dem ikke. Kirkens stilling er at man skal elske sin næste som sig selv, og kirkens tro er at der ikke i Kristus er forskel på jøder og grækere, sorte og hvide o. s. v., men i praksis findes ikke i Amerika nogen kirke for hvide, hvor man vil finde sig i at holde gudstjeneste med de sorte eller at gå til alters med de sorte.*) Han mente at kirken

*) At der dog gøres energiske forsøg også inden for kirken på at overvinde racemodsætninger, fik jeg senere et indtryk af i Chicago, hvor en luthersk præst, pastor Moellering, tilhørende Missouri-synoden, var nået så vidt i sine bestræbelser at en snes negre regelmæssig tog del i hans gudstjenester sammen med 600 hvide. Men han lagde ikke skjul på, at der vilde komme vanskeligheder, hvis negrenes antal voksede, f. eks. til halvdelen af menigheden. Så risikerede man, at de hvide meldte sig ud.

på dette punkt var en af de mest reaktionære institutioner i Amerika, meget mere reaktionær end f. eks. skoler, restauranter, biografer og teatre. På alle disse områder er man begyndt at rive skillevæggene ned mellem sorte og hvide; og i hovedstaden Washington var det i virkeligheden allerede sket. Men det var ikke sket inden for kirken, heller ikke i Washington. Og efter Niebuhrs opfattelse vilde det blive de kirkelige skillevægge der kom til at holde sig længst.

Men altså: Amerika er endnu ikke blevet til én nation. Når man tænker på alle de mange tusind negerbørn der hver morgen ligesom andre amerikanske skolebørn sværger troskab mod det amerikanske flag og bekender sig til én nation, udelelig, under Gud, med frihed og retfærdighed for alle, så kan man godt forstå at det er en bekendelse der lyder som en bespottelse i de fleste negres øren. Der er ikke mange negre der endnu har fået mulighed for at føle sig som ligeberettigede amerikanske borgere. Een nation — det er hvad amerikanerne ifølge deres egen trosbekendelse ønsker at være; men i så fald er Amerika ikke blevet til endnu. Det mærker vi ikke alene i forholdet til negrene, vi mærker det også i forholdet til jøderne, og i forholdet til spaniere og mexicanere og italienere, og ikke mindst i forholdet til kinesere og japanere. Der er langt igen, inden hele denne brogede mangfoldighed smelter sammen og bliver til en helhed i den forstand at de alle føler sig som ligeberettigede amerikanere.

Der var et udtryk man stødte på alle vegne derovre, udtrykket »meltingpot« (smeltegryde). Og det er faktisk ikke uden grund. Amerika er i virkeligheden på mange måder en smeltegryde, og hvad der engang i fremtiden kommer ud af smeltegryden, er ikke afgjort endnu.

5.

Alligevel er der som sagt et ejendommeligt ensartet præg over det meste af hvad der møder en i Amerika. Det er ligesom der både inden for skolen og inden for kirken og alle mulige andre steder står et færdigt mønster (a pattern of life) parat og møder en med sine fordringer. Det er ikke alle i Amerika der endnu svarer til fordringerne, men fordringerne er der, enten man be-

vidst lægger mærke til dem eller ej, og man har en fornemmelse af at de lidt efter lidt sætter sit præg på alle.

Ud af hele den urolige gæring som smeltegryden repræsenterer er der fremstået en særlig amerikansk civilisationstype, der støt og roligt synes at brede sig i alle befolkningsgrupper. I og for sig er det jo noget af et under, at det virkelig har været muligt, et under som amerikanerne selv med rette er stolte af.

Men samtidig er det også her vi har Amerikas egentlige og største problem, noget man også i Amerika selv er klar over i stadig stigende grad. Problemet kan udtrykkes i et spørgsmål, og spørgsmålet lyder: har den amerikanske civilisation, sådan som den udtrykker sig i øjeblikket, mulighed for at imødekomme de menneskelige behov på en sådan måde som den slags behov må tilfredsstilles, hvis ikke mennesker skal blive underernærede på den ene eller den anden måde? Vel har Amerika på mange områder større muligheder for at imødekomme disse behov end noget andet land i verden. Det gælder alle såkaldte ydre behov, alle ønsker om at få tilværelsen gjort nemmere og bekvemmere. Men gælder det også de mere åndelige behov, f. eks. det behov der udtrykker sig i ønsket om at tilværelsen ikke bare skal være et sted hvor man tjener penge, men et sted hvor man føler sig hjemme. Det er naturligvis ikke et spørgsmål der gælder den amerikanske civilisation alene, det gælder også den civilisation vi selv lever i, og alligevel er det vel nok sådan at spørgsmålet er tydeligere i Amerika end de fleste andre steder, fordi den tekniske udvikling dér er længere fremskreden end i noget andet land i verden. Det må jo nemlig vel nok siges at være det der kendetegner den amerikanske civilisation mest, at den både er tekniseret og standardiseret.

Det mest slående eksempel er vel nok bilerne. Hos os er privatbilen endnu for de flestes vedkommende noget i retning af en slags luksusgenstand, men i Amerika er den en del af kroppen ligesom vielsesringen. Der findes 58 millioner biler i de Forenede Stater, og det vil sige at der gennemsnitligt findes en bil for hver tredje person, og at man i ikke så få familier har både to og tre biler. Hele tilværelsen i USA er bygget på bilen. Ingen amerikaner holder af at bevæge sig til fods. Han starter sin bil, selv om han kun skal omkring hjørnet for at lægge et brev i post-

kassen. Han så at sige bor i sin bil, og alt er lagt til rette på at det kan lade sig gøre. Der er radio i så at sige alle biler. Man har restauranter hvor man kan køre ind og få maden serveret ude i bilen; og man har friluftsbiografer af samme slags. Så holder man med sin bil på en stor åben plads og ser film på et mægtigt lærred, mens man lytter til den dermed forbundne tale gennem en telefon man får stukket ind i bilen. Også friluftsgudstjenester har man hvor man bliver siddende i sin bil og overværer det hele. Ja, selv når man skal have gæster, foregår det undertiden i bilen. Man afhenter sine gæster på et aftalt tidspunkt, tager hen på en restaurant og spiser middag, hvorefter man så kører en times tid eller to, alt imens man underholder sig med hinanden og radioen samtidig synger elskovssange eller udsender sportsnyheder. Hvor almindeligt det er med denne form for gæstebud ved jeg ikke, men de forekommer altså. Jeg hørte om den både i Philadelphia og i Salt Lake City.

Bilen er en altdominerende faktor i den amerikanske tilværelse, selv om flyvemaskinen er ved at komme godt med. Alene i staten Iowa er der 4000 farmere der har deres egen private flyvemaskine. Og noget lignende må sikkert være tilfældet i Kalifornien, hvor det ikke var nogen sjældenhed at se farmere stå og bikse med deres privatmaskiner inde på markerne.

Men også på en række andre områder er de tekniske hjælpemidler så at sige blevet en del af mennesket. Det gælder navnlig køkkenudstyret. Ikke alene findes der et kæmpemæssigt isskab i ethvert normalt amerikansk køkken, men tit er der også både vaske- og opvaskemaskine. Skal man vaske, kommer man bare sit tøj i vaskemaskinen, ser efter at der er sæbe i beholderen, trykker på en knap og går i byen, og når man kommer hjem en time senere, er tøjjet både vasket og skyllet og tørret og i orden til at tage ud og stryge. Og på samme måde bærer man sig ad, når man har spist middag hjemme, man sætter hele opvasken ned i en maskine, og en halv time efter er det hele både vasket, skoldet og tørret.

Og sådan kunde man blive ved. Der er opfindelser på alle tilværelsens forskellige områder, der er egnet til på mange måder at gøre livet let og bekvemt. »Gadgets« kalder man nogle af disse opfindelser. Og de er sådan set allesammen såre nyttige. På visse

områder er de ligefrem nødvendige. Noget sådant som f. eks. husassistenter findes nemlig ikke i Amerika, undtagen for de allerigeste millionærer der har råd til ikke alene at betale en stor løn, men også at stille en bil til rådighed til særlig brug for husassistenterne. Det er klart at man i en sådan situation må hjælpe sig med tekniske hjælpemidler i så stor udstrækning som muligt, ikke bare fordi det er nemmere, men simpelthen fordi det er nødvendigt.

Men det er samtidig klart at denne nødvendighed har sat sit præg på den amerikanske tilværelse. Den har medført at tilværelsen på så at sige alle områder bygger på færdiglavede og standardiserede masseartikler. I det små køber man disse småartikler i de såkaldte ti-cents magasiner, kæmpeforretninger for alle mulige hverdagsting. Eller man indsender en bestilling pr. post til et af de store handelshuse. Jeg så en katalog fra et enkelt sådant handelshus, der årligt udsender ikke mindre end syv millioner kataloger, hver for sig så tunge og tykke som en mursten, indeholdende tilbud om alt imellem himmel og jord lige fra stoppenåle og levende kanariefugle til flygler, persiske tæpper og fjernsynsapparater.

På en måde er det umådelig praktisk og arbejdsbesparende med alle disse standardiserede ting. Men der er stadig flere og flere amerikanere, især blandt digtere, skolefolk, universitetsfolk og pædagoger, der er betænkelige ved hele denne standardisering af tilværelsen. Der udkommer bøger i massevis om hele dette problem og skrives artikler om det i alle mulige tidsskrifter. Et par timer før tilbagereisen fra New York fik jeg fat i en bog om »Menneskets Værdighed« (The Dignity of Man), skrevet af en mand ved navn Davenport, der havde været både pressemand og skolemand og tilhørt det republikanske parti, men som var død kort før bogen udkom. Første halvdel af bogen er et vældigt opgør med kommunismen og dens materialistiske opfattelse af mennesket, men anden halvdel af bogen er et lige så kraftigt opgør med den amerikanske måde at tage tilværelsen på, en måde hvorom han mener at den i virkeligheden også er materialistisk. Det er ikke bare møbler og køkkenudstyr man overtager færdiglavede efter et katalog, men også selve livsmønstret, »the pattern of life«.

Det kolossale produktionsapparat, som holder det amerikanske samfund i gang, har nemlig den ejendommelighed at det er tilbøjelig til også at frembringe en standardiseret livsindstilling hos folkets brede masser, en indstilling der sådan set kan være nyttig nok set fra et produktionssynspunkt, men som alligevel har det tilføjelse at den gør mennesker uselvstændige og at den gør dem materialistiske i deres forhåbninger.

Det sker især igennem reklamen der uophørligt påvirker en dagen igennem, igennem aviser og illustrerede blade, men navnlig gennem radio og film og fjernsyn. Det er en reklame der er meget dygtigt lagt til rette, med benyttelse af den psykologiske videnskabs sidste resultater. Og selv om den efter vor smag er drivende sentimental og melodramatisk, er der ingen tvivl om at den gør sin store virkning blandt de fleste i Amerika. Når alt kommer til alt, er det sikkert reklamen der er en af de stærkeste opdragende magter i Amerika. Men hvad opdrages man til igennem reklamen? Davenport svarer: man opdrages til materialisme. Man opdrages til at tro, at det er livet om at gøre at man kommer til at ryge netop den cigaret eller køre i netop den bil som der i øjeblikket reklameres for i fjernsynet. Man opdrages til at tilbøde et ganske bestemt livsideal, et liv med så mange bekvemmeligheder og så stort økonomisk forbrug som muligt. Og man indgydes den fornemmelse, at hvis ikke man når dette ideal, går man simpelthen glip af det der var meningen med det hele, af det der skulde gøre livet værd at leve.

Men her er det så Davenport stiller det spørgsmål, om et så udvandet livsideal — der jo i virkeligheden er så materialistisk som noget kan være — virkelig er i stand til at mætte et menneskehjerte. Det mener han ikke at det er, og det er der mange andre amerikanere der heller ikke mener.

6.

Naturligvis er hele dette spørgsmål om tilværelsens standardisering ikke et amerikansk problem alene. Det er et problem der angår os alle, lige så godt som det angår Amerika. Men da udviklingen i Amerika på de fleste områder er langt forud for hele den øvrige verden, kan det vist ikke nægtes at problemet er

tydeligere i Amerika end de fleste andre steder. Standardiseringen er tydeligere, overfladiskheden er tydeligere, og den deraf følgende ensretning og ensartethed er også tydeligere.

Men derved opstår der også den mulighed at man i Amerika måske er nærmere ved at have løbet linen ud; og måske også nærmere ved en ny besvarelse af spørgsmålet om det menneskelige samlivs organisation. Det sidste er det ganskevist vanskeligt i øjeblikket at sige noget bestemt om. Men der er i hvert fald det forjættende ved Amerika, at man ingenting kan sige om Amerika uden at man også kan sige det modsatte.

For eksempel: det er rigtigt at Amerika er et af de mest ensrettede lande i verden. Men det modsatte er også rigtigt. Og det modsatte er at der sikkert ikke er ret mange lande i verden hvor der findes så mange originaler, så mange særprægede og mærkelige personligheder, så mange mennesker med stort vidsyn og forståelse for andre, som netop i Amerika. Og det ejendommelige er at netop Amerika giver den slags mennesker gode muligheder for at leve livet på deres egen måde. De kan klæde sig eller forklæde sig som de vil. De lever på mange forskellige måder, i en hytte i skoven, i et telt på en bjergskråning eller i en bil med påhæftet zigøjnervogn. Nogle er menneskefjender, andre lever som cowboys på prærien eller som fakirer i ørkenen. En er jæger, og en anden er forfatter, en er universitetsprofessor og en anden farmer, en er højesteretsdommer og en anden er profet — og sådan kunde man blive ved.

Jeg besøgte en af den slags originaler i Kalifornien, en farmer der levede af en æbleplantage. Han havde mange mil til nærmeste nabo, men han havde hverken radio eller fjernsyn og mente at den slags moderne opfindelser var noget fanden havde fundet på for at fordærve menneskesjælen. Og når han om aftenen efter dagens gerning, eller ved andre lejligheder, satte sig mellem sine æbletræer, så han mærkelige syner og oplevede paradiset have på en måde som Adam og Eva måtte misunde ham, mente han. »En skør rad« altså efter den gængse målestok, men i høj grad opmuntrende at træffe også et sådant menneske i Amerika. Da jeg spurgte om der var andre der var lige så »tossede« — »crazy« — som han, påstod han at der var masser.

Også ved universiteterne kan man træffe den slags uregle-

menterede mennesker. Ved et universitet i Tennessee der ejes af den episkopale kirke, et af de mest konservative universiteter i Amerika, traf jeg en professor i økonomi. Han var måske det mest alsidige menneske jeg nogensinde har truffet. Hans fag var som sagt økonomi, og han gjorde indtryk af på det område at vide besked om næsten alt, også om danske forhold. Men uden kendte han en stor del af verdenslitteraturen og alle mulige filosoffer. Han læste Dostojevski på russisk, Baudelaire på fransk og Henrik Ibsen på norsk. Men iøvrigt var Stuart Mill hans store profet, Stuart Mill og kineserne. Kineserne ventede han sig meget af, så meget at han tænkte på om ikke han burde give sig til at lære kinesisk, skønt han var næsten 70. I skal se det ender med at Mao slår os alle sammen ud, og en skønne dag vil både Rusland og Amerika få travlt med at overgå hinanden i at måbe over det nye Kina. Han var en meget forfriskende oplevelse, denne professor, og hans anskuelser var alt andet end ensrettede. Men ikke desto mindre havde han været professor ved dette konservative universitet i over en menneskealder, uden at der var sket ham noget.

Men der var mange af hans slags. Der var hans gode ven, som var leder af Highlander Folkschool i Tennessee, der var lederen af Roosevelt University i Chicago, og der var en masse andre som det fører alt for vidt at komme ind på i denne forbindelse. Jeg har blot til sidst villet nævne også denne side af den amerikanske tilværelse for at give indtryk af at Amerika også i dag er de store overraskelsers og de store mulighedsers land. Gang på gang får man den fornemmelse, når man rejser rundt derovre, at alt er muligt i Amerika, også det stik modsatte af det der i øjeblikket præger det officielle Amerika.

Vel er det standardiseringen og ensretningen og kravet om at man skal ligne hinanden, der i øjeblikket er et af de mest fremherskende træk i Amerika, men tænker man så tilbage på alle de mange man havde lejlighed til at tale med, kan det ikke nægtes at de allerfleste af dem så med bekymring på hele denne udvikling. Og deri er der jo da noget såre forjættende. Man møder dette forjættende ikke bare hos de mange der bevidst gør oprør imod udviklingen, men også hos mange andre der mere ubevidst spørger efter noget andet at leve på end bare det at be-

stræbe sig på at ligne de andre og dog samtidig gøre hvad man kan for at konkurrere de andre ud.

Et ejendommeligt eksempel på denne søgen har vi i den lille by Rifton, der ligger et halvt hundrede miles nord for New York City. Dér opstod for et par år siden et mærkeligt samfund af mennesker som besluttede at leve i ejendomsfællesskab ligesom den første menighed i Jerusalem. De var kun en fire—fem familier, da de startede; i dag er de 175 familier. Jeg traf i Philadelphia en af dem der havde været med deroppe fra begyndelsen. Han forklarede det som noget der var i strid med Guds vilje at leve i et konkurrencesamfund og mente at det var de kristnes pligt at vise verden at det også kan lade sig gøre at leve i et andet slags samfund, nemlig i et samarbejdssamfund. Det er ikke første gang der er blevet forsøgt med den slags samfund i Amerika. Allerede i 1533 stiftede den baptistiske præst Jakob Huter en række såkaldte brodersamfund, der har bestået indtil den dag i dag, navnlig i Syd Dakota og egnene der omkring. Medlemmerne af disse samfund er meget gammeldags i deres måde at leve på, går i lange sorte kapper og er modstandere af så at sige alle moderne opfindelser. Men det overraskende ved dem er at det er lykkedes dem at gennemføre et ejendomsfællesskab i mere end 300 år, en omstændighed der gør at også det nye brodersamfund i Rifton ser forhåbningsfuldt på fremtiden og mener at det også under mere moderne former må kunne lykkes at gennemføre et ejendomsfællesskab i oldkristelig forstand. Foreløbig er det da også gået. Hvordan det så går i det lange løb er jo ikke godt at vide. Man kan nemlig ikke nægte at der er noget overspændt over de forventninger man fra medlemmernes side stiller til det nye samfund og især til de muligheder man mente at have for at reformere tilværelsen i Amerika. Men på den anden side kan man heller ikke nægte at der i sådan bevægelse er et udtryk for en søgen der måske engang kan få betydning, hvis den ledes ind på mere virkelighedsbetonede baner.

Til sidst vil jeg blot endnu engang understrege dette, at Amerika altså som sagt ikke blot er modsætningernes land, men at det også er de store muligheds land. Ingen steder er konkurrencen så hård som der, ingen steder kan man så hurtigt komme til vejrs og blive millionær, og ingen steder kan man så

grundig blive slået ud og gå til bunds, ingen steder er tilværelsen så ensformig og standardiseret som der, men samtidig gælder også det modsatte, at ingen steder har originalerne og de særprægede mennesker så store muligheder som der. De har ganske vist ikke hidtil haft mulighed for at præge den amerikanske hverdag, deres mulighed har hidtil været den at de trækker sig ud af tilværelsen og nægter at lege med, eller at de protesterer imod den uden at kunne gribe ind i den og omforme den. Men hvis den dag skulde komme da disse originaler for alvor begynder at gøre sig gældende, eller hvis den dag skulde komme da den anonyme søgen efter et andet grundlag at leve på, ikke bare nøjes med at være anonym men træder frem i dagen og griber ind i udviklingen — hvis en sådan dag skulde komme, da er det ikke udelukket at der vil kunne udgå et nyt budskab fra Amerika.

Også i dag udgår der et budskab fra Amerika, et budskab om hvad der kan nås ved konkurrence. Og på den måde har man jo nået meget i Amerika, mere end noget andet sted i verden. Men der er tegn på at man ad denne vej er ved at have løbet linen ud. Det er ikke sket endnu, og måske varer det et par menneskealdre endnu inden det sker; men hvis det engang sker, så vil der også være mulighed for at Amerika hurtigt kan slå om, for i Amerika sker alting hurtigt. Og det sker fordomsfrit. Og da vil der udgå et nyt budskab fra Amerika, ikke et budskab om hvad der kan nås ved konkurrence, heller ikke et budskab om hvad der kan nås ved kommunisme eller socialisering, men et budskab om hvad der kan nås ved samarbejde.

KNUD HANSEN.

ANUBIS

DIGTE AF THORKILD BJØRNVIG

Det er ingen let sag at skulle skrive om en bog, som man ved, at man aldrig bliver færdig med, ikke fordi man ved, at man aldrig skal forstå den, men fordi den efterhånden vil vende nye sider mod en, fordybes og forandres side om side med ens egen erfaring og forandring. Her skal heller ikke gøres noget forsøg på en fortolkning, men kun røres ved de temaer, der *nu* træder frem som betydningsfulde.

I mindebogen om Martin A. Hansen skriver Thorkild Bjørnvig om Orm og Tyr. I sin redegørelse for denne bogs »ene strenge magtpåliggende Tema: Døden, hvorom alle de andre store Temaer er ordnet«, påviser han værkets skjulte analogi til vor tid. Orm og Tyr handler om slægternes evige kamp for at finde et forhold til døden, der lader livet beholde sin værdi i sig selv og gør døden til en virkelig afslutning, der ikke forgifter de levendes virkelighed. Da gudetroen går i forfald, fordi den mister sit indhold, tager dødespekulationen magten, og da kommer kristendommens opstandelsestanke som en befrielse. Kristus er befrieren, fordi han ikke blot gæster jorden i en rituel gentagelse, men tager menneskeskæbnen på sig som historisk virkelighed og ved sin opstandelse løser menneskeånden fra den umulige opgave selv at skabe de dødes skæbne.

Vor tid ligner i den henseende vikingetiden, at også vi lever med en tro, der har mistet sit indhold. »Det er,« siger Bjørnvig, »det moderne Samfunds frygtelige Situation: at det kører på Kristendommens dæmoniske Arv — ligesom den sene Vikingetid, som Martin A. Hansen skildrer den, kørte på den hedenske Gudetros dæmoniske Arv, d. v. s. en Tro, som har mistet sit Indhold og derfor vender sig til Forbandelse — —.« I denne analogi ser Bjørnvig et forsvar for, hvad kristendommen kunde betyde i vor situation. Han afviser dette forsvar: »Men Kristendommen møder ikke en Udartning af det hedenske i Dag, men af sit eget Væsen. — Hvordan kommer den Mægtige — nu?«

I afhandlingens slutning definerer han da vor tids forbandelse. Som svar på amerikaneren Mumford's ord: »For os er døden en banebryder for livet,« siger han: »Men da opfattes Døden kun som en Egenskab ved Livet, alt vort Ansvar gælder det kommende. Og når vi dør, skydes vi altså blot til Side som Affald fra Livet, Gødning for det fremtidige, triumferende Liv. Men da vi stadigvæk ved, vi skal dø, selv om det er afskaffet som en Realitet for vor Bevidsthed, så bliver vi bange, ikke for Døden, men for Livet, som maser på bagfra, og kun venter på triumferende at vandre hen over vore Nakker, Fremtiden som venter på sin Gødning. Vor Dødsangst bliver til Livsangst. Således er Døden, den afskaffede, unævnelige, skammelige, blevet et Trauma for os, en Gigt, en murrende Smærte i vor Underbevidsthed, en uhyre Fortrængning — — —. Men et fuldt Liv, en ægte Fylde, en rolig Modenhed er kun, hvor begge Dele er draget op af Fortrængningen og stemmer sig mod hinanden som jævnbyrdige Realiteter.«

I denne situation er den store digtsamling Anubis blevet til. Afhandlingens klare, kategoriske formulering på intellektets plan er ikke uden betydning for forståelsen af bogen, fordi den giver en afgørende oplevelse tankens form. Men den digteriske formulering kan kun fattes på sit eget plan, som skabelse, og dette må man holde fast ved, når man prøver at finde frem til de store hovedtemaer.

Den dybe tone, der bærer alle digtene, er smerten ved erkendelsen af livets ubønhørlige *aldrig mere*. Den er dødens mærke på vort liv, den er det, der hæmmer vor vækst. I sin yderste konsekvens bliver den til dødslængsel:

Hvor længe er det nu siden? bestandig flere Dage;
se Ilden synker i Ovn, et Lys brænder ned i sin Stage —
vi længes mod Døden, fordi vi ikke kan vende tilbage.

(Tilslidst.)

Dette er smerten i midten, i spændingsfeltet mellem død og liv. Fra den går vejen gennem flugt, til ny fortvivelse — eller til den nøgterne erkendelse af selvudslettelsens mulighed. Af disse to kan kun den sidste hjælpe.

Flugtens og glemslens tema er os forunderlig kendt, det er vort eget, det Moderne Tema:

Drømte vi ikke at gå os
 en evig Strandpromenade,
 kun regnstribet fint af Kalenderens
 lydløst faldende Blade —

— — —
 Altid danse til Daggry
 sværmerisk, Kind imod Kind;
 og Følelsen vækkes, forynges
 af Skinsyge, når den sov ind —
 opleve atter og atter
 en Eros besættende fin
 som Vårlugt af spirende Blade
 og halvt forstøvet Benzin.

Det er drømmen om den evige undfangelse uden fuldbyrdelse
 og modning, det evige forår, der er elskovens fortvivlede flugt
 fra tidens virkelighed, og den skal til sidst undfange sin egen død.

Smertens bund nås i den vilde bøn om åndens udslettelse:

Kom sene stærke Rus, når jeg har drukket,
 kom, Vellyst eller Søvn, tilintetgør
 min Ånd, alt efter nu, alt andet før — — —

(Søvnløs.)

Da, drevet til den yderste mulighed, selvudslettelsen, vender
 den flygtende front mod angsten, der jager ham, og kræver an-
 sigt til ansigt med den sig selv til regnskab:

Erkend: er det et Påskud, som du søger
 til ikke mer at leve?

og da kommer til ham den sene, uformodede gave:

— — da, fra min Rod
 steg der en heftig Sødme i mit Blod,
 ja, for det blotte Liv, af Trods holdt nede
 en vild Taknemlighed; — —

— — —
 o Lykkedyb, mit Fundsted under Smærten,
 tungt af en Glædesevne uden Tro,
 som, når den brænder, kan bevæge Verden
 ud fra et Midtpunkt af usårlig Ro.

(Den sorte Dag.)

Flugten er forbi. Prisen er dette: at erkende døden, ikke bort-
 forklaret som symbol, men som realitet. Da vågner glædens vilje
 til livet, helt dennesidig, uden relation til noget uden for livets
 egen mulighed.

Fra dette »Fundsted under Smærten« stiger da modet til at fastholde den smertefulde erkendelse af dødens virkelighed som den eneste mulighed for at leve og vokse. Fortællingen om Øjvind Kelda, Sejdmanden på Skratteskær, der bundet til skæret ved, at om lidt vil flodbølgen drukne ham, handler om denne erkendelse. Hans vilde: jeg vil ikke dø! vil ikke erkende nederlaget! anspænder sindets muligheder til det yderste. I trods kæmper han med al sin troldkyndighed for at besværges havet, han prøver at flygte ind i illusionen, men først da han fast og nøgternt *vil* det, der skal ske, kommer roen:

Dybt sejred Kongens Sindsro i hans Træk.

— — —
 Han gav sig fast og nøgternt hen: Jeg taber!
 det lukked for det rædde Afsinds Spjæld.
 I Dødens Våge sank hans Lidenskaber
 som sorte Hingste sprællende mod Hel.

At ville det, der skal ske os, er modenhedens pris, vejen bort fra den rædsel, der tvinger os til at fornægte vore dyreste erfaringer og forgå af smerte over det tabte, til en evig stilstand, der ødelægger vore muligheder både for at erindre vor begyndelse og for at fuldbyrdes.

Forholdet til vor begyndelse er et hovedtema. Allerede i »Begyndelsen — En improvisation« (Heretica 1948) skriver Bjørnvig: »Barndom og ungdom og den første kærlighed: har vi ikke bestandig hjemve mod dem, som var vi uden for det egentlige, på et fremmed sted, hvor alt er foreløbighed og gennemtræk? — — — Enhver af os har et stykke umistelig og ægte begyndelse, nemlig vor barndom. Den brydes af, når skoletiden indtræder, og ungdommen er i reglen kun et poetisk genskær af en begyndelse, som også hurtigt får slut. Samfundsmaskineriet tager os i brug, og en naturlig fortsættelse af den særskilte, enestående personlighed er udelukket. — — Kun hos enkelte ægte er en fortsættelse delvis og i reglen på trods af ugunstige vækstvilkår lykkedes —.«

Det er det moderne livs forbandelse, at vi ikke mere kan blive voksne, vi har ikke modet til den fortsættelse, hvis forudsætning er, at vi, som de få ægte, »uden ængstelse atter og atter tør arbejde og muligvis omstøde bund og grænse i de første erfaringer«.

Sådanne mennesker er Kim, Jørgen Nielsen og kvinden i Lille Højsang.

Det er betydningsfuldt, at digtet om Kim er samlingens første. Båret af en dyb, undrende forståelse fortæller det om drengen, der i sit korte liv modtager alt med sikker ro, fordi han elsker alle ting, og fordi han aldrig er langt borte fra barndommens glemte under. I sin celles ensomhed gennemlever han det påny, modtager sin ny erfaring og modnes.

Du vidste: når vi elsker, går vi ind,
er midt i alt, som ellers rammer os.
Det var din rene Sikkerhed tilsidst,
prisgivet, våbenløs bag svære Mure.

Men også den død, som mennesket selv vælger stillet over for den erkendelse, at »Livet er ugørligt«, bærer en modning i sig. I digtet om Jørgen Nielsen møder vi denne omstødelse af vor erfaring, der gør voksen.

Han slettede sig ud, da han var færdig,
han slap sin Plov i Voksenhedens Al.
Smagte den hvide Nadver, vildt troværdig,
og stred en angstfuld Stund mod sit Forfald.

Også tragediens bitre frugt er en fuldbyrdelse.

I Moderne Tema finder vi den elskov, der ingen forandring vil, kun det evige forårs glemsel. Den dejlige Lille Højsang handler om den kærlighed, som ejer et midtpunkt af usårlig ro, fordi den aldrig vil glemsel, men netop den dybe erindring af begyndelsen, hjertets virkelighed.

Kun tøet op af det flammende Hjærte,
aldrig af glemselsvarme Hænder,
der tumler hen over Legemets Sletter
som slanke Vilddyr i tankeløs Leg.

— —
Kun tøet op af det flammende Hjærte
kommer dit Væsens Kilder syngende
ned i Dalen, med Forårskuldens
rene Forjættelse, ungdomskolde.

— —

Kærligheds-elskede, aldrig kendte du
 Lysten med lukkede Honningøjne,
 lukket salig og nok om sig selv.
 Altid begyndte din Verden i Hjærte — —

For denne kærlighed er der ingen stilstand, den tør møde
 årene:

Spørløst som Skygger af Skyer vandrer
 Årene over de høje Tinder.
 Lys og usårlig mod Mørkets Pile
 værger du, Elskede, vågen vor Kærlighed,
 klædt i Hårets luftige Guldhjælm.

Der er mennesker, der i rolig, naturlig, modig vækst formår
 at fastholde erindringer om de første, ægte erfaringer. De er
 usårlige og sikre.

Dette at »påkalde og mobilisere alt fra vor barndom« er mo-
 tiviet i samlingens store midterste digt Barndommens Hus. I
 drømme bygger vi altid på barndommens hus, til vi ikke mere
 ved, om vi står i huset, eller det i os.

Det Hus har jeg drømt om i årevis,
 det vokser med mig, det har min Alder;
 snart hviler det magtfuldt, snart står det med tykke
 Døvnælder om sin Fod og forfalder.

Der er alt virkelighed og bogstavelighed, og i drømmen fri-
 gøres

— — Lykken, den aldrig hævede
 Skat, der som bitter Samvittighedskval
 har tynget mit Bryst: Bi, Lindeblomst, Solsort,
 Honning til Rejsen i Dødsrigets Dal.

Men det er en Drøm, og når vi vækkes, styrter huset. Kam-
 pen for at genrejse det selv, gennem beregning og vilje, er umu-
 lig, thi »Hjærtet er bortvendt«. Kulde og angst følger husets
 fald. Men i den dybeste smerte kommer erkendelsen:

— — Læg på mine lukkede
 Øjne Fortvivlelsens Urter, som læger.

Vi er igen ved fundstedet under smerten; som en gave kom-
 mer barnet og modet til at erkende, at intet vender tilbage:

Mit Hus er genrejst! Som Kristoforus
der søgte den øverste Herre at ære,
fandt jeg den Stund, da jeg bøjede mig ned
mod Kaldelsens Råb, et Barn at bære:

Barnets Sandhed, så byrdefuld nær
som hele Himlen! Jeg vandrer tvunget
i Knæ gennem Tidens rivende Strøm;
men Vinden har rakt mig sin Stav og sunget.

For Huset er genrejst; o Hjærtets høje
Bogstavelighed imod Tvivlen og Hånen;
den vildeste Længsel finder vidunderligt
Svar et Sted under Solen og Månen.

Begyndelsen, barndommen er os givet. Afslutningen, døden, kender vi kun som en andens død og som visheden om, at vi selv skal dø. Af disse to er det sidste det frygteligste, det der følger os længst, og som er sværest at se i øjnene. Bogens første digt er digtet om den andens død, og gennem hele samlingen spilles da de to temaer igennem: den andens død og vort eget liv. Og som det er bogens udgangspunkt, at kun den modige erkendelse af dødens realitet, i undren set og fattet hos den stærke døde, i smerte oplevet som bestemmende for vort eget liv, er det konsekvent, at bogen slutter med digtet om os selv over for vor egen døds realitet.

Anubis er et meget stort og vanskeligt digt. I en form, der i sin koncentration udelader alle forklarende overgange fra billede til billede, gennemspilles her alle de store temaer, smerten og flugten, skabelsen og elskoven, til en endelig harmonisk balance. Det er et svært digt at forstå, men dets dunkelhed gennemlyses i glimt fra samlingens andre digte; vi genoplever temaerne, her afklædt de mangfoldige motivers dragt. Nøglen til forståelsen må være en dyb fortrolighed med hele digtsamlingen, en indlevelse i hvert ords bogstavelige betydning, som vi kan finde den i det foregående.

Motivet er mennesket, der står over for statuen af en guddom, der er fremmed for alle hans egen kulturs traditioner og forudsætninger, kun kendt gennem en kølig overlevering og gennem selve gudebilledet. Anubis er den ægyptiske døds gud, fremstillet som en sjakal med menneskekrop, hvis opgave det er at

veje den dødes hjerte op mod retfærdigheden, symboliseret som en fjer. Er vægten da i balance, berører guden den døde med livgivertegnet. Men nogen bestemmelse over dødeskæbnen har den ikke, dens dommeropgave er vendt mod livet før døden.

Over for denne døds gud, der er fremmed og ukompromitteret af vor egen tros forfald, men netop ved sin fremmedhed er streng og hellig, bliver det muligt for mennesket at gennemprøve sit livs muligheder, det der er blevet umuligt inden for rammerne af den tro, der i hans egen kulturkreds er blevet uden indhold, dæmonisk i konflikt med sig selv. Denne fremmedhedens befrielse findes allerede i sonetten Uglen:

Da følte jeg dens store gule Blik
undfange Fremmedhed i mit, dyb Ro,
en vild Befrielse; mit Hjærte lo,
da Fuglen løfted sine bløde Vinger.

En for en afprøves livsforklaringerne for den ubevægeliges ansigt. Bortforklaring af døden er umulig; den fører kun til rædsel og krig. Drømmen om at knuses og genoprejses til renhed er en fornægtelse af det, vi har levet. Den absolutte smerte i den fastholdte skyldserkendelse er vel salighedens bærende kraft, men også den er en fornægtelse af livets varme ting, de som er honning til rejsen i dødsrigets dal. Ej heller smertens modsætning: fryden ved at skabe med døden som yderste grænse og siden gå tilbage til elementerne kan bære, fordi den i sin stolthed dog ikke slår til over for virkeligheden: selv at tåle det at dø og dømmes. Selv i elskovens salige øjeblik, der mere end noget andet lader os ane livets værd, kan vi kun tro på een mulighed:

Alts Sammenfald i Gravens Brudekamre,
dets forskelsløse Favntag uden Blik,
Bevidsthed, Sind; — —

Da er vi endnu en sidste gang ved fundstedet under smerten, hvor den uberegnede, uformodede glæde stiger op. Vi er brændstof for den triumffyldte »Glædeshvirvel«, der rejser gennem rummet. Uendelig små, med hele vort liv fortættet til een rytme, må vi da stille og besvare det sidste spørgsmål:

Hvem er da vi? o dem, som det er sket!

Det er det eneste vi ved og kan fastholde til sidst, at vi er dem, som livet er gået hen over i sin mangfoldighed, at vi har en skæbne, som vi ikke må fornægte. Så lidt målt med de store ord: renhed, den absolutte smerte, skabertvang.

Men da rører stenguden sig og skænker mennesket sin gave:

At tænke Himmelrummet med min Krop
og Ensomheden mellem Nat og Dag
og mellem Sjælens Satses Pavse, Pavse.

Denne oplevelse af sjælens yderste muligheder, erfaringen af den højeste skabelsens identitet og den dybeste ensomhed og den vældige svingning imellem dem som jævnbyrdige realiteter er da den gave, den modige modtager, når han stiller sig ansigt til ansigt med døden og prøver sine erfaringer imod den. Da får livet sin fulde ansvarlighed og vægt:

Og jeg er værd min Skyld, et Hjerteslag
fra Purpur, Mildhed, Latter, Overflod.

— — —

Dette skulde da være et forsøg på at følge de temaer, der synes betydningsfulde. Thorkild Bjørnvig har i denne digtning gjort det, han i sin erkendelse af vor tids forbandelse holdt for vor eneste mulighed for helbredelse: at løfte døden op af fortrængningen og stemme den mod livet som en jævnbyrdig realitet. Thi også her er døden det store tema, hvorom alle de andre temaer ordner sig. Men det der i afhandlingen, hvor overbevisende fremstillingen end er, dog forbliver et tankens postulat, får på digtningen plan, hvor alt, tanke, følelse og vilje, er oplevelse, sin vældige autoritet.

I streng troskab mod sin erkendelse af den dæmoniske arv, vor tids kristendomsformer bærer på, undgår han enhver kristen, af os selv kompromitteret sprogbrug. Og dog giver bogen vel sit svar på spørgsmålet: »Hvordan kommer den Mægtige — nu?«. Overfor digtningen kan vi kun spørge og få svar på det personliges plan. Vi kan afvise det, men ikke som man afviser en mening.

Hvem er da vi? o dem, som det er sket!

JYTTE ENGBERG.

JØDERNE TAGER JORDEN I BESIDDELSE!

En af de største opgaver efter den anden verdenskrig har været at finde formerne for de landbrugsreformer, der dels kunne sætte store asiatiske og afrikanske befolkninger i stand til bedre udnyttelse af den landbrugsjord, der var stærkt overbefolket, med den landbrugsteknik, de havde til raadighed, dels at finde metoder til at inddrage arealer, der var ødelagt af en primitiv rovdrift, til ny levnedsmiddelproduktion.

Alt for ofte har man, naar man fra vestlig side beskæftigede sig med disse spørgsmaal, anlagt synspunkter, der udsprang af to vestlige ideologier, kapitalisme og kommunisme, og fældet hastige domme over de anvendte metoder, uden at tage hensyn til de baade praktiske og psykologiske faktorer, forskellige fra sted til sted, der gjorde sig gældende, og som nok var et betydningsfuldere udgangspunkt for et brugbart resultat end det ideologiske.

I staten Israel, et lille omraade ved Middelhavets østlige kyst, har man i en politisk uhyre kompliceret situation grebet spørgsmaalet om jordindvinding og nyopdyrkning af jord an paa en maade, der ikke uden videre lader sig indpasse under nogen af de to ideologier, og der kan i disse dage nok være grund til at fæste opmærksomheden ved det energiske arbejde — man tør vel næsten sige uden sidestykke i historien — en lille jødisk landbefolkning udfører for at gøre sig jorden underdanig i Israel, tage landet i besiddelse paa hele folkets vegne, og ogsaa fæste opmærksomheden ved det ejendommelige fællesskab i arbejdsorganisation og socialt samliv, man har udformet i de jødiske landsbyer eller landbrugskolonier. Ogsaa dette moderne bondeliv er helt forskelligt fra det, vi møder andet sted i verden.

Hele Israel har et areal paa 21 tusinde km². Til sammenligning kan nævnes, at Jylland har et areal paa 29 tusinde km².

Men medens $\frac{2}{3}$ af det jydsk areal bruges som landbrugsjord, var der i Israel kun ca. $\frac{1}{13}$ under dyrkning i 1948, da staten blev oprettet; 5 aar efter, i 1953, var det dyrkede areal mere end fordoblet — og man gør sig haab om i 1957 at have et dyrket areal, der er 3 gange saa stort som i 1948.

Det er nødvendigt for den nye stat, som stadig ser befolkningen vokse gennem tilvandringer — sidst er det jøderne fra Marokko, der flygter fra progromer, og som ser hen til Israel som redningen — at tilstræbe selv at kunne producere hovedparten af levnedsmidler til en befolkning, der hurtigt har nærmet sig 2 millioner mennesker.

Man gaar trøstigt igang med opgaven og henviser til, at det gamle Israel uden hjælp af moderne landbrugsmaskiner, moderne vandingsmetoder, kunstgødning og moderne videnskabelige metoder underholdt en befolkning, der menes at have været paa $2\frac{1}{2}$ million mennesker. Saa det maal, det moderne Israel har sat for sit landbrug, er et gammelt maal, opfyldt af deres forfædre med kun faa hjælpemidler udover de bare hænder og træpløve — men lydige i tilliden til hjemlandets gode jord.

Det er jord ude af kultur, der skal gøres frugtbar igen. Mod syd ørken, der skal tilføres vand gennem hundrede km lange vandledninger, mod nord Hula-sumpene, der skal afvandes for at blive frugtbare og ordentligt beboelige, befriet for moskitoer og malaria.

Ø Galilæas bjerge, uden et træ, hærget af erosion og med levn af helt forfaldent og opgivet terrassesystem, de skal beplantes, de skal vandes, terrasserne igen opbygges.

For at forstaa, hvordan den jødiske befolkning fik kræfter til denne strenge arbejdsindsats, og for at forstaa den afgørende rolle, som Israels landbrugskolonier spiller — ikke blot for de nødvendige forsyninger — men for hele befolkningens moralske holdning, maa man se lidt paa den historiske baggrund.

Allerede i 1880erne forsøgte russiske jøder i et lille tal at flygte fra progromer i Rusland og at finde et hjem i Palæstina, der dengang var under tyrkisk styre. De ville købe jord og slaa sig igennem i deres fædres land som kolonister. Jøder fra Jerusalem havde allerede forsøgt at grunde en koloni, men maatte opgive den igen paa grund af malaria. Et lille antal rumænske

jøder søgte ogsaa til Palæstina og fik hjælp fra baron Edmond Rothchild, men det er dog tvivlsomt, om disse forsøg ikke var endt i forfald, hvis ikke tilvandringen havde faaet en helt ny baggrund med Zionistbevægelsen, grundlagt af Theodor Herzl, paa den første kongres i Basel i 1897.

Denne bevægelse blev et signal til de nationale jøder om at vende blikket mod Palæstina. Paa den tiende Zionistkongres i 1911 blev maalet trukket klart op: Dannelsen af en sammenhængende jødisk befolkning i Palæstina med jordbrug som økonomisk grundlag og hebraisk som nationalsprog.

Med den anden indvandringsbølge fra 1904 — ogsaa den kom fra Rusland. Det var mennesker, der tillige tilførte jøderne i Palæstina og hele Zionistbevægelsen en understregning af det legemlige arbejdes etiske værdi. De mente, jøderne kun kunne blive et sundt folk, naar de søgte bort fra den ensidige placering i intellektuelle erhverv og opgav deres mellemstandsborgerideal. Jøderne maatte igen blive et folk af simple bønder og arbejdere. Man gav udtryk for: Hvis vi ikke bearbejder jorden med vore egne hænder, vil jorden aldrig komme til at tilhøre os.

De jøder, der var kommet med den første indvandringsbølge, havde mødt store vanskeligheder ved at købe jord. — Og en del af de tilvandrede jøder var vel ogsaa faldet for fristelsen til jordspækulation og ejendoms-mæglervirksomhed mellem jordkøbende jøder og araberne. Det var derfor en afgørende ny faktor, der kom til, da Det jødiske Nationalfond blev dannet paa den femte Zionistkongres i 1901. Fondet var færdig til at begynde sit arbejde i 1907.

Det jødiske Nationalfond henvendte sig til jøder overalt i verden for at samle penge, saa man kunne købe jord i Palæstina.

Nationalfonden fik selvfølgelig en stærkt øget betydning med Balfour-deklarationen af 2. november 1917, hvor den engelske regering fastslog, at man ville medvirke til oprettelsen af et nationalt hjem for det jødiske folk i Palæstina.

Da Storbritannien overtog mandatstyrelse over omraadet, blev det videre fastslaaet, at »Hans Majestæts regering betragter med velvilje skabelsen af et nationalt hjem for det jødiske folk i Palæstina, og den vil gøre sig de største anstrengelser for at lette opfyldelsen af dette maal,« hvorved klart forstaas, at der

intet skal foretages, som kunne indskrænke i Palæstina værende ikke-jødiske samfundsborgerlige og religiøse rettigheder eller jødernes politiske stilling i noget andet land.

Det blev fastslaaet, at det lokale selvstyre skulle fremmes, og en jødisk organisation, Jewish Agency, blev anerkendt som offentlig institution, der skulle samarbejde med mandatstyrelsen ved oprettelse af det nationale hjem og medvirke ved udviklingen af landet.

For Zionisterne var dette et afgørende vendepunkt, selv om udtrykkene ikke dækkede deres maal. Under fredskonferencen var maalene blevet klart udtrykt af dr. Weizmann i et svar til De forenede Staters udenrigsminister, der havde spurgt, hvad han forstod ved det uklare udtryk »Et nationalt hjem«: Tilvejebringelse af saadanne forudsætninger i Palæstina, at det bliver muligt aarligt at modtage 50—60 tusinde jøder og faa dem bosat, at udvikle vore institutioner, vore skoler og det hebraiske sprog og endelig at skabe saadanne forudsætninger, at Palæstina bliver ligesaa jødisk, som Amerika er amerikansk og England engelsk.

Den tredie indvandringsbølge slog nu ind, men slet ikke i et omfang som ovenfor nævnt. Først med nazismens vækst i 30'erne naaede man i nogle aar op paa en aarlig tilvandring paa mellem 30 og 65 tusinde mennesker. Denne tilvandring kom selvfølgelig hovedsagelig fra Tyskland, men fik tillige tilskud fra en række andre lande i Mellemeuropa.

I tiden fra 1919 til 1948 kom ialt 484 tusinde jøder til Israel.

Bag oprettelsen af Det jødiske Nationalfond laa ikke blot nødvendigheden af at skaffe penge til køb af jord til de jøder, der søgte til Palæstina, og som oftest selv var ganske uformuende; der laa tillige en ældgammel jødisk tanke om, at jorden ikke var den enkeltes ejendom, som han frit kunne skalte og valte med.

De gamle jøder mente, at jord er en Guds gave til mennesker, en gave, som de enkelte ikke maa ødelægge og heller ikke bruge til at undertrykke andre mennesker med — og de enkelte mennesker maatte ikke underlægge mere jord end nødvendigt til en rimelig livsførelse for en familie. I Det gamle Testamente fandt dette udtryk i tanken om et syvende aar som et hvileaar for jorden, ligesom sabbaten var hviledagen for mennesker. Og hvert

49. aar, 7×7 aar, skulle det være jubelaar, hvor der skulle »gives frihed til alle i landet, og enhver skulle gives tilbage til sin stilling og sin familie«. Jubelaaret gør samlingen af storbrug umulig, for da jorden skulle gives tilbage til de oprindelige ejere efter et vist antal aar, saa mange som der var tilbage til næste jubelaar, naar man købte jorden, var det, man købte, altsaa alene brugsretten til jorden frem til næste jubelaar.

Naar jorden blev givet tilbage til den oprindelige ejer, sikrede man herved, at der stadig var levemuligheder for den største del af befolkningen ved landbrug. Der var nemlig tillige fastsat bestemmelser om, at jorden, der blev givet tilbage, skulle deles mellem de enkelte familier, »og de, der udgør en talrig familie, skal have meget, og en faatallig familie skal have lidt«.

Den jødiske Nationalfond har i sin administration af den indkøbte jord — idag administrerer Nationalfondet største delen af Israels landbrugsjord — taget denne gamle jødiske tanke op og tilpasset den moderne forhold. Jorden kan ikke faas til ejendom, men i arveleje paa 49 aar og med løfte om, at arvelejen kan fornyes i endnu 49 aar, hvis jorden røgtes vel. Alle jøder kan gøre krav paa del i jorden, hvis de kan give bevis for deres egnethed til at dyrke jorden, og at de derfor er i stand til at overholde lejebestemmelserne. Herigennem skulle man have sikret sig, at der ikke vil dannes en større jordløs landarbejderbefolkning.

Det stykke land, hver familie kan faa, bliver udmaalt efter, hvormeget der skal til, for at en familie kan faa sit underhold under hensyn til den produktion, som det givne stykke land er beregnet til. Lejeren kan ikke lægge om til helt andre produktioner uden fondets tilladelse.

Ændrer betingelserne for dyrkning sig — f. eks. ved nye vandingmuligheder — saa man finder, at et større antal mennesker ved intensivere dyrkning kan faa mere ud af jorden, kan Nationalfonden anmode lejerne om at afgive en del af jorden, saa et nyt antal familier kan bosættes. — Og herved søger man igen at sikre sig mod dannelsen af en stor jordløs landarbejdergruppe; hvis de ønsker at blive selvstændige, kan de faa jord.

Paa den anden side drager Den jødiske Nationalfond omsorg for, at jorden ikke opdeles i saa smaa parceller, saa en familie kun delvis kunne ernæres paa det enkelte brug.

Det understreges stærkt, at nationaljord i Israel under Den jødiske Nationalfonds administration slet ikke er det samme som nationaliseret jord i andre lande. National jord i Israel er ikke statens ejendom, men ejes af hele det jødiske folk over hele verden.

Staten skal drage omsorg for alle sine indbyggere, altsaa ogsaa araberne. Den jødiske Nationalfond stiller al jord under dets administration til raadighed alene for jøder.

Staten er under skiftende politisk indflydelse. Nationalfondens garanterer lige ret til jorden for alle jøder uden hensyn til parti eller klasse, religiøs eller irreligiøs.

Den jord, som Nationalfondens havde købt og faaet under dyrkning inden 1948, var jo i det væsentlige købt fra arabiske jordbesiddere. Det arabiske landbrug hvilede paa en aarhundredgammel feudal tradition. I 1931 ejede f. eks. 250 arabiske familier ca. 400.000 ha. Nationalfondens indstilling havde været at købe jord »dunam efter dunam«. Dunam er det jødiske maal for jord og udgør ca. $\frac{1}{10}$ ha. Men med dannelsen af den selvstændige stat Israel og de arabiske staters (Ægypten, Transjordanien, Syrien, Libanon og Irak) krig mod den nyoprettede stat ændredes forholdene. Under krigen flygtede størstedelen af den arabiske befolkning fra det af jøderne beherskede territorium. Tilbage blev ca. 130.000 arabere.

Da man naaede til vaabenstilstanden, forblev de flygtede arabere paa den ikke-jødiske side af vaabenstilstandslinien, og da man ikke fra araberstaternes side har villet forhandle om fred, fordi man ikke i det hele taget vil anerkende staten Israels eksistens, har man heller ikke kunnet forhandle om en løsning af dette flygtninge-problem.

Jorden laa der imidlertid, forladt. Den blev midlertidig overtaget af staten Israels »Værge for forladt Ejendom«. Men jorden skulle dyrkes, og Den jødiske Nationalfond er derefter blevet anerkendt som eneste køber af arabisk forladt land. Men altsaa køber hos staten Israels værgeorganisation, som har ansvar for at ordne forholdet til flygtningene.

Først overtog Nationalfondens en million dunams, altsaa 100.000 ha, men man stiledede straks mod at overtage en anden million.

Den voldsomme tilvandring efter oprettelsen af staten Israel medførte imidlertid, at adskillige tilvandrere slog sig ned paa den forladte jord, uden at man rigtig vidste, hvem den tilhørte. Fra maj 1948 til december 1954 er der kommet 735.394 nye tilvandrere.

Det blev nu bestemt, at al jorden for disse nyoprettede kolonier skulle underlægges Nationalfonden. Naar overtagelsen af denne anden million dunams er fuldbjyrdet, vil Nationalfonden være ejer af ca. 3.300.000. Men ca. halvdelen af denne nyerhvervede jord maa først gøres dyrkbar.

Hvis jorden overdrages til landbrugere, der vil danne en andels-landbrugskoloni, *Moshav*, kalder man denne organisationsform, bliver kontrakten om jorden sluttet med hver familie, baade mand og hustru underskriver, og de har lige rettigheder og er fælles ansvarlige over for Nationalfonden. I Moshaven er den enkelte familie ansvarlig for jordens bearbejdning, men alt køb og salg sker igennem landsbyens andelsindkøbs- og salgsorganisationer. Større maskiner ejes ofte af indbyggerne i fællesskab. Og hele landsbylivet er opbygget paa princippet om gensidig hjælp. Vil et medlem sælge sin ejendom, maa den nye køber — altsaa det nye medlem af landsbyen — anerkendes af den af medlemmerne selv valgte ledelse.

Hver familie har egen husholdning; dens indkomst beror paa, hvormange produkter den kan levere igennem andelssalgsorganisationen.

Moshaven vil ofte beskæftige nogle mennesker, der ikke er medlemmer af landsbyen: lærere, læger, specielt handels- og kontorpersonale. Ofte søger Moshaven at faa saadanne til at blive medlemmer og søger at skaffe dem lidt jord. Der var i 1954 259 kolonier med 89.000 indbyggere i denne organisationsform. Halvdelen af indbyggerne i disse landsbyer er immigranter, som er ankommet til Israel efter 1949.

Overdrages jorden til et fælles-landbrug, Kibutz, kalder man denne organisationsform, indgaas nationalfondskontrakten med nybyggergruppen som helhed.

Kibutzen er vel nok den ejendommeligste ramme om et bondeliv, man finder noget sted. Den er kun forstaaelig, naar vi holder os de historiske forudsætninger klar, for den forvandling,

der her skulle finde sted af ørkenland til frugtbar agerjord. Men Kibutzen har perspektiver, der peger langt ud over den første pionertids vanskeligheder.

Vi vil søge at faa indtryk af livet i Kibutzen ved at besøge nogle stykker.

Kommer man kørende i bil hen mod en Kibutz, vil de høje, let ranglede eucalyptustræer — og i hvert fald en rig beplantning af buske — være varslet om, at nu er vi ved at være der.

Træplantningen — og det blev eucalyptustræer, man hovedsageligt brugte, fordi de gror hurtigt — var noget af det første, nybyggerne tog fat paa. Dog, en ting kom vel før, hvis ikke man laa op til en flod, og det var vandbeholderne, senere vandtaarnet, der staar som et frugtbarhedsvartegn ved mange Kibutzim.

Inde i buskadset møder man ofte først en del meget forfaldne, smaa træskue. De ser ikke ud til at være beboede mere. Det er de første primitive hytter, beboerne slog sammen af brædder for at have husly. Og brædderne i dette træfattige land fik man i nogle tilfælde fra de trækasser, hvori de nye landbrugsmaskiner, som man havde købt paa laan, ankom. Men lidt længere fremme ligger en stor ganske statelig bygning. Det er den fælles spisesal. Nogle steder er dens indvendige udstyr ganske primitivt med en række borde og stole paa stengulv, men ofte er den smukt udstyret. Den er tillige kulturhus for alle Kibutzens beboere. Men i hvert fald, i denne sal faar alle landsbyens medlemmer deres hele forplejning. Vægge og vinduer er tit smukt dekorerede med malerier og tegninger udført af medlemmer af Kibutzen. Der synes at være et overmaal af kunstnerisk talent blandt disse landbrugere.

Veje og spadserestier grener sig ud fra spisesalen, og langs disse ligger beboelseshusene for de voksne familiemedlemmer spredt — lidt mere samlet finder man en række særlig velopførte huse, hvor børnene holder til dag og nat, og altsaa ogsaa faar deres skolegang.

Men vi kikker indenfor i en af de smaa familiebeboelser. Den er nyopført og af sten. Beboerne af den har været med fra begyndelsen i de primitive træhuse.

Familien her har syv børn, men børnene holder jo til hende i børneafdelingerne. De kommer hjem, naar forældrene er færdig

med arbejdet, og naturligvis om sabbaten. Ikke mindst sabbat-aften, altsaa fredag aften, udfolder der sig et hjerteligt familieliv.

Det er sabbat, da vi kikker ind, og tre børn i alderen fra syv til fjorten aar er hjemme, to smaa sover til middag i børnehuset — de to ældste er nok groet ovenud af familien, den ene har selv stiftet familie. Saa er her besøg af en svoger og svigerinde til værtinden. Hele lejligheden bestaar af en stue vel 4×4 m, et lillebitte kammer, et toilet med træk og slip og bruser. Det er et af fremskridtstegnene, at hver familie nu kan faa sit eget toilet.

I stuen staar et bord, et par rigtig rare stole, et par taburetter og en sovedivan. Ved væggen er der en reol med en særdeles smuk bogsamling. Vore værtsfolk fortæller om Kibutzens fællesliv, hvor den enkelte familie i den daglige tilværelse slet ikke har eller bruger penge.

Hele livet i Kibutzen er tilrettelagt efter synspunktet, at enhver yder efter evne og kan nyde efter behov, inden for de rammer, som det fælles arbejde gør det muligt. Medlemmerne vælger ledelsen, der er opdelt i en række komiteer, der hver administrerer sin del af landsbyens liv: komite for tilrettelæggelse af arbejdet, komite for børneopdragelse og skole, komite for økonomi, for den fælles husførelse, for beklædning o. s. v.

Medlemstallet i en Kibutz kan variere fra 60 til 2000, men nogle hundrede er det almindeligste.

Arbejdet er tilrettelagt paa grundlag af 8 timers arbejdsdag, men selvfølgelig med overskridelser i visse sæsoner; dog saadan, at man ofte klarer sig med en appel til medlemmerne om ekstra frivillig arbejdsindsats.

Kibutzen skaffer baade bolig, føde, klæder og alle andre fornødenheder. Vi spørger om cigaretter: Jo, hvis nogle ryger, kan de faa cigaretter. I nogle Kibutz et fast antal, i andre, hvad det enkelte medlem mener, han eller hun har brug for.

Vi peger paa bogsamlingen. Enkelte bøger, særlig hvad der maatte vedrøre det arbejde, man har i Kibutzen, faar man fra den. Vor værtinde var lærerinde. Og saa faar man nogle foræret fra venner udenfor ved særlige lejligheder, f. eks. naar familien har faaet et barn. Hver person fik ogsaa et beløb, der svarede til 100 til 200 kr. om aaret, som de kunne disponere over. Altsaa ogsaa til bøger, hvis man ønskede det. I en anden Kibutz havde

man gennemført, at en elektrisk koger hørte med til familiens standardudstyr, som Kibutzen sørgede for, og man fik ogsaa hver uge eller maaned udleveret kaffe eller te og lidt smaakager fra fælleshusholdningen, saa man havde lidt at hygge sig med og byde paa.

I en Kibutz var der en familie, der holdt duer; nogle holdt hund. Oppe ved snedkeriet holdt de, der arbejdede her, en tre-fire gæs. De fik føden gennem køkkenaffald fra fælleskøkkenet, og holdt indenfor rimelige grænser kunne man indrette sig uden nogen snærende uniformitet.

Talen faldt paa personlige ejendele som smykker, og en af israelitterne, der heller ikke hørte hjemme i Kibutzen, spurgte, om man kunne faa udleveret et par øreclips, som dem, svigerinden, der jo ogsaa var gæst, havde paa. Vor værtinde ryster energisk og lidt bestemt paa hovedet: Saadan noget hører ikke hjemme i en Kibutz, og svigerinden tog hastigt, smilende — men ogsaa let rødmende — øreclipsene af.

Men kjolerne, kvinderne fik, var af højst forskelligt snit og stof efter deres eget ønske. Selvfølgelig inden for visse økonomiske grænser. Der var ikke antydning af uniformitet over tøjet, man brugte i fritiden.

Blev man syg, sørgede Kibutzen for lægebehandling og eventuel sygehusbehandling. Alle var af Kibutzens sygeforsikret i Histadrut, fagforeningernes sygekasse.

Børnene fik skolegang, og var der børn med særlige evner og lyst til videre uddannelse, besluttede Kibutzen, i hvilket omfang man kunne bekoste denne.

Spisesalen her var dekoreret særdeles talentfuldt af en femtenaarig dreng. Man ville fra Kibutzens side bekoste hans videre uddannelse i Jerusalem, og saa kunne han som voksen blive medlem af Kibutzen og f. eks. blive tegnelærer for børnene. Han ville saa have fire timers arbejde om dagen. Resten af tiden kunne han bruge til sit kunstneriske arbejde. Men de penge, han eventuelt derved tjente, gik i Kibutzens kasse. Til gengæld skaffede Kibutzen ham, hvad han skulle bruge til sit arbejde og sin videre uddannelse. Og den sikrede ham underhold til sine dages ende.

Selvfølgelig sikrede Kibutzen alle sine gamle medlemmer leve-

vilkaar paa lige fod med dem, der arbejdede, naar de engang selv ikke mere kunne yde en arbejdsindsats.

Havde et Kibutzmedlem et par gamle forældre, som ikke længere kunne klare sig selv, saa medlemmet følte sig forpligtet til at hjælpe dem, da kunne han søge dem optaget i Kibutzen som nydende, ikke som aktivt medbestemmende, medlemmer.

I enkelte tilfælde havde man i en Kibutz ogsaa taget fjernere slægtninge af et medlem ind som nydende medlem. De gamle hjalp lidt til, hvor de kunne gøre nytte, og forsørgedes paa lige fod med alle andre.

Ved en Kibutz havde man oprettet et rekreationshjem, hvor man aaret rundt, men særlig om sommeren, modtog gæster mod betaling. De havde deres egen afdeling, baade med værelser, spisesal, samlingsrum og fint anlagte haveanlæg. Der var forskellig underholdning — ogsaa en gang om ugen moderne dans. Paa spørgsmaalet om, om saa ogsaa de unge fra Kibutzen deltog i denne dans rystede vor energiske værtinde paa hovedet: Nej, det ønsker vi ikke. Vore unge har deres egne folkedanseaftener. Der var noget meget livfuldt, men tillige næsten noget jødisk puritansk over denne »mor til syv«, der tillige var lærerinde for egne og andres børn. Men hun var ikke ortodoks.

Vi var et smut oppe at se børnehuse, men maatte liste, det var jo i middagssøvnstiden. Vi kikkede forsigtigt ind gennem fluenettet. Det var ikke særligt store rum. Men der var ingen sammenstuvning af børn, saa det hele blev masse.

Andre steder saa jeg disse børnehuse, som overalt havde Kibutzens særlige bevaagenhed og tydeligt havde faaet broderparten af de midler, der i det hele var til raadighed til udstyr i hver Kibutz. Der var ofte kun to af de lidt større børn i hvert værelse, og møblerne var indrettet efter børnenes alder.

Selvfølgelig vaagnede nogle af de smaa alligevel ved vort besøg, og et øjeblik efter stod vor værtinde med en lille pige paa armen; det var hendes mindste. Vi skulle videre. Den lille fik et vældigt smækkys, og uden graad kunne moderen igen sætte den lille ind til middagssøvnen.

Vi tror, forklarede hun, at det er betydningsfuldt, at børnene har et hjerteligt forhold til forældrene, men vi tror ikke, at forældrene uden videre er de bedst egnede til at opdrage børnene.

At mange mødre ofte savner at have børnene om sig hele tiden, er der vist ingen tvivl om, og i det hele er det nok et større problem for kvinderne end for mændene at tilpasse sig livet i Kibutzen. Kvinderne savner undertiden noget mere privatliv, end der har været plads til i Kibutzen indtil nu. Anderledes bliver det maaske for den generation, der er vokset op i Kibutzen, dels udvikler disse sig med bedre økonomiske kaar i retning af større frihed for den enkelte familie, dels er der jo intet fast detailleret fællessystem, og endelig vil maaske nye former for landsbyorganisation, der har væsentlige træk fælles med Kibutzen, blive benyttede.

Men familielivet, ægteskabet, holder det, naar børnene ikke er et ligesaa stærkt baand om familien, som under de livsformer, vi kender? I nogle Kibutzim er skilsmisserne aabenbart ret talrige. Og hvor de forekom, kunne man nok paa børnene mærke noget af den samme splittethed som andetsteds gør sig gældende for skilsmissebørn. Det afgørende for børnene synes at være trygheden ved at vide, man har forældrene, og at forældrene har hinanden — ikke just, om man havde dem om sig hele tiden. Men i andre Kibutzim var en skilsmisse uhyre sjælden, og indtraf den, oplevedes det af hele Kibutzen som noget af en katastrofe. Det var maaske rigtigt, som en ældre, klog og vidtskuende kvinde i en Kibutz gav udtryk for: Skilsmisernes antal er afhængig af, om menneskene fortrinsvis kommer fra et kultur-omraade som det vesteuropæiske, hvor skilsmisser ofte forekommer, eller kommer fra et kulturomraade med en gammel-dags, patriarkalsk indstilling, idet skilsmisserne da vil være sjældne. Og svaret paa, hvordan selve Kibutzmiljøet virker i denne henseende vil man først kunne faa fra en ny generation eller maaske først efter et par generationer, naar Kibutzens kulturmønster er blevet mere bestemmende for menneskene.

I adskillige Kibutz har man taget direkte fabriksvirksomhed ind som supplement til landbruget. Et sted skotøjsfabrik, andre steder snedkerier og saa fremdeles.

Men herved er man tillige nogle steder kommet i den situation, at man ikke har medlemmer nok i Kibutzen til alt arbejdet, og dette bliver endnu alvorligere, naar landbrugsarbejdet ogsaa forøges paa grund af produktionens intensivering. Man har saa

enkelte steder antaget fremmed arbejdskraft, som aflønnes med almindelig tarifløn, og som altsaa ikke er medlemmer af Kibutzen eller deltager i dens fællesliv.

Hermed er man jo imidlertid kommet i strid med et af de fundamentale principper bag hele bevægelsen: At man ikke maatte benytte fremmed lejet arbejdskraft. Man henviser imidlertid til, at man hellere end gerne vil optage flere medlemmer som aktive og nydende medlemmer i Kibutzen, og at det staar aabent for dem, man antager som lønarbejdere, at blive medlemmer, hvis de ønsker det og viser sig egnede.

Medlemsskabet i en Kibutz er helt frivilligt. Ønsker man at blive optaget melder man sig paa prøve. Prøvetiden varer som regel et aar; undertiden forlænges den efter overenskomst mellem parterne. Ved prøvetidens afslutning gør ansøgeren op med sig selv, om han eller hun ønsker at blive medlem, og Kibutzen paa sin side træffer beslutning om, hvorvidt de anser ansøgeren for egnet.

Ønsker et medlem at forlade Kibutzen, staar det vedkommende helt frit. Men man faar intet med sig fra Kibutzen, naar man forlader den, udover de helt personlige ejendele som klæder o. s. v. De betydelige værdier, man med sit arbejde har været med til at oparbejde i Kibutzen: Bygninger, veje, installationer, forbliver Kibutzens eje. Ofte vil en Kibutz dog være behjælpelig, hvis et medlem ønsker at overgaa til andet erhverv, ved at beholde familien i Kibutzen i nogle maaneder til medlemmet har faaet bund under fødderne ved det nye arbejde.

Men det er klart, at for dem, der har deltaget i opbygningen af Kibutzen fra dens første start med primitive træhytter til et velfunderet lille bondesamfund vil bindingen være saa stærk, saa der skal meget alvorlige grunde til, før man river sig løs.

Det store spørgsmaal for Kibutzens fremtid er jo imidlertid, hvordan de børn stiller sig, der er vokset op i Kibutzen, og som voksne skal tage bestemmelse om, hvorvidt de vil indtræde som medlemmer eller ønsker at gaa ud i andet erhverv.

De er frit stillet. De har alle været inde til militærtjeneste, inden det skal afgøres. De unge mænd 2½ aar, kvinderne noget kortere tid. De har været borte fra Kibutzen længe nok til, at de i denne meget paavirkelige alder virkelig har været revet løs

fra deres vante miljø. Men de har maaske ogsaa erfaret vanskeligheden ved at finde sig tilrette i en verden domineret af penge.

Samstemmende vidnesbyrd gaar ud paa, at den helt overvejende del af de unge ønsker selv at blive medlemmer af en Kibutz, men ikke altid af den hjemlige og nogenlunde betryggede.

Undertiden er ønsket om selv at prøve det pionerarbejde, forældrene har gennemført, stærkere end ønsket om at vende tilbage, saa man søger til nystartede Kibutzim eller lignende landbrugsorganisationer. Der har aabenbart været noget i opdragelsen under de relative trygge kaar i Kibutzen, som har holdt pioneraanden levende.

En ældre deltager i en fint indrettet Kibutz berettede om, hvordan en af deres unge piger var blevet gift med en ung mand fra en bjergkibutz oppe ved grænsen til Libanon. Og han var flyttet ned til deres bedre kaar. Men nu kom han og sagde: Jeg kan ikke lade være med at tænke paa mine kammerater oppe i mit hjem. Her gaar jeg og har to hvide skjorter og anden luksus, medens de deroppe kun lige har det aller nødtørftigste. Hernede betyder mit arbejde ikke mere, end en hver anden kunne gøre, men deroppe har de knap nok tilstrækkelig unge mænd til vagt-tjenesten. Vi maa flytte op til dem og hjælpe dem. Og i dag har han og hans unge kone maaske igen forladt det mere velhavende liv, som vi syntes var beskedent nok, for at deltage i det primitive fællesskab i en grænsekibutz, hvor forholdene er enklere, men hvor hver mand hver dag mærker sin uundværlighed.

Problemerne med bosætning af de mange nye tilvandrere er blevet stærkt forøget derved, at det er mennesker fra helt andre egne: fra Jemen, fra Indokina, fra Nordafrika, der nu kommer. Det er mennesker uden den beredelse, som Zionismen havde givet til en hel del af dem, der vandrede til Palæstina efter 1920. Tillige er de meget primitive og med vidt forskellige livsvaner. Fælles er den ringe oplysningsstandard. Det er mennesker, der kommer fra stor fattigdom, men fra et hjemmiljø — og nu vil man søge fra den israelske stats side at faa dem til at blive landbrugere, tage land i besiddelse nedover Negeb-ørkenen.

Medens man tidligere lod immigranterne flytte ind i gennemgangsljre, Maabarot, hvor de dels skulle vænnes til de nye for-

hold, dels skulle søge ind i det normale erhvervsliv, saa er man nu slaaet ind paa en ny politik, hvor man søger at føre immigranterne direkte fra skib og ud til landbrug.

Jewish Agency, den organisation, der har hovedansvaret for tilrettelægning af tilvandringen, er her formidler. Man søger anlagt vandledninger, man planlægger — ikke enkelte landsbyer — men hele landbrugsdistrikter, hvor man vil gruppere landbrugs-kolonierne i samlinger paa fire til fem, der har et større fælles raavareproducerende center, fælles kulturinstitutioner o. s. v. En række grupper vil man igen samle om en større udbygget bymæssig bebyggelse. Paa denne maade vil man f. eks. i et omraade, der under planlægningen administreres fra Migdal Askalon, skaffe plads til mere end hundred tusind landbrugere.

Immigranterne forberedes paa skibet paa deres nye tilværelse, føres derfra direkte ned til det nye koloniseringsomraade og bliver her som almindelige lønarbejdere beskæftiget med at bygge, først de nødvendige simple træhytter. Samtidig gør de landbrugsarbejde og er med til at kultivere jorden. Derefter opbygges de huse, der skal udgøre den fremtidige landsbybebyggelse. Man flytter ind i dem efterhaanden, som de er færdige. Man ved, at jorden vil blive opdelt til de forskellige landsbyer — og disse vil blive selvstyrende ligesom de allerede omtalte landbrugs-kolonier.

Ofte vil nok en ny organisationsform: Moshav Shitufi blive anvendt. Den har hentet træk dels fra Moshaven, dels fra Kibutz-organisationen; man har private husholdninger, og børnene bor hos forældrene. Maaske vil man saa til gengæld oprette børnehaver. De første aar vil de nye tilvandrere blive beskæftiget som almindelige landarbejdere under Jewish Agency, indtil de har tilegnet sig kendskab til landbrugsproduktion. De kan selvfølgelig ogsaa i denne overgangstid beslutte sig til at søge bort til helt andet arbejde.

Til disse nye kolonier er det, at en del af de unge fra ældre landbrugskolonier melder sig — og man venter, at de skal komme til at virke som en surdejg blandt de nye og jordfremmede tilvandrere, naar disse paa folkets vegne skal tage ørkenen i besiddelse.

SIGURD JUUL ANDERSEN.

SVAR FRA EN RADIKAL

I novembernummeret af »Dansk Udsyn« har Engberg-Pedersen stillet nogle »spørgsmål til de radikale« på baggrund af de to historikere *Erik Rasmussens* og *Roar Skovmands* bog om det radikale venstre.

Engberg-Pedersen spørger først om »hvor stor indflydelse på danmarkshistorien har i grunden de radikale haft?«

Det må vist betegnes som en journalistisk finesse at stille et sådant spørgsmål efter at have læst en bog, der ikke drejer sig om stort andet. Spørgsmålet er i sig selv en, dog vist utilsigtet, voldsom kritik af bogen, som E.-P. jo ellers betegner som »meget bedre, end man kunne have frygtet — —« — hvad meningen nu kan være med dette dobbeltydige udtryk.

E.-P. afviser nærmest, at det radikale venstres stilling som tungen på vægtskålen i det parlamentariske system *i sig selv* skulle sikre partiet en dominerende realpolitisk indflydelse. Heri giver en radikal ham gerne ret — den radikale indflydelse har i hovedsagen andre årsager — og i den omtalte bog gøres der da heller ikke overvættets meget ud af hele denne side af sagen.

Angående spørgsmålet om de radikales indflydelse på danmarkshistorien er der da på nærværende sted ikke andet at gøre end at henvise til bogens fremstilling med den tilføjelse, at hvis man skulle trænge spørgsmålet *endnu nærmere* ind på livet, måtte det ske ved en dybtgående undersøgelse af det radikale venstres betydning for den offentlige meningsdannelse, herunder specielt partiets indflydelse på den idémæssige udvikling inden for *de øvrige* politiske partier.

Det kunne blive et interessant kapitel.

Som afslutning på sin artikel stiller E.-P. følgende spørgsmål: »Vil de radikale veteraner endnu i år 2005 kunne rose sig af at

have holdt Venstres forsvarspolitik fra 1880'erne og 90'erne i hævd?»

Ej heller dette spørgsmål skal søges besvaret, da det reverenter talt ikke er særligt fornuftigt. Det nævnes her kun, fordi E.-P. har den kongstanke, at det radikale venstres udenrigs- og militærpolitik skiller det fra store vælgergrupper — herunder formentlig også E.-P. selv — som på den øvrige politiks områder må formodes at sympatisere med partiet.

I dette forhold finder E.-P. den væsentligste del af forklaringen på sit *hovedspørgsmål*: »Hvorfor er det radikale venstre siden 1920 blevet mindre og mindre?»

I konsekvens af det nævnte synspunkt tilråder E.-P. det radikale venstre at afskrive sin udenrigs- og militærpolitik og iøvrigt appellere stærkt til mellemstanden for derved at blive et stort parti i midten.

Selv om E.-P. havde ret i sin opfattelse af udenrigs- og militærpolitikens katastrofale betydning for det radikale partis vælgertilslutning, og selv om hans råd rimeligvis er velment, så er der nu alligevel noget forvredet over hans problemstilling.

Mon ikke man på samme måde kunne hævde, og med lige så god ret, at socialdemokratiet og venstre fører en militærpolitik, som skiller dem fra vælgere, der på andre områder sympatiserer med de to partier? Mon ikke de konservative med deres toldpolitik unddrager sig tilslutning fra ellers konservativt indstillede vælgere inden for handelen?

Man kunne nævne det ene spørgsmål efter det andet og hver gang drage en parallel, thi alle partier har programpunkter, der tiltaler nogle vælgere, og andre programpunkter, der frastøder de samme vælgere.

Hvis nu alle partier fulgte E.-P.s råd og afskrev den del af deres politik, som frastøder visse vælgergrupper, hvad ville følgen da blive? Så vidt jeg kan se: *politiske partier uden politik*.

Man kan undertiden prøve en tankegang rimelighed ved at drive den ud i sin yderste konsekvens.

E.-P.s tankegang dumper ved prøven.

— — —
Et politisk parti kan søge at tilrettelægge sit forhold til vælgerbefolkningen på to principielt forskellige måder:

Det kan bevidst gøre sig til talsmand for specielle, helst talstærke befolkningsgruppers interesser og opbygge såvel partiet som partiets politik på grundlag af tilslutning fra disse befolkningsgrupper.

Eller det kan ud fra en idémæssig, om man vil: ideel indstilling udforme en politik, som partiet derefter søger tilslutning til i *alle* befolkningsgrupper.

I det første tilfælde søger partiet at få befolkningen til politisk at dele sig efter *interesser* — og det vil sige *økonomiske* interesser. Det er en indstilling, der peger tilbage mod stændersamfundet. Og vel den, som E.-P. nærmest anbefaler?

I det andet tilfælde søger partiet at få befolkningen til politisk at dele sig efter *anskuelser*. De, der ned gennem tiden har stået i spidsen i kampen for den frie forfatning, og frem for andre to så forskelligartede personligheder som D. G. Monrad og Viggo Hørup satte deres håb til, at folkets voksende politiske modenhed skulle gøre *anskuelserne* til det, som delte og samlede i politik.

Ser vi på vore politiske partier i dag, så må det vel i sandhedens interesse erkendes, at alle partierne prøver at operere på *begge* fronter. Men de fleste vil vist være enige i, at kommunister og socialdemokrater mere end andre appellerer til *interesserne*, og at retsforbundet og det radikale venstre mere end andre søger at udforme deres politik på grundlag af *almene synspunkter*.

Netop derfor er det radikale venstre i egentligste forstand *forfatningspartiet* i dansk politik — ja dette er vel mere end f. eks. militær- og udenrigspolitikken partiets egentlige særpræg.

— — —
Vi kan herefter vende tilbage til Engberg-Pedersens synspunkt: At det radikale venstre i og for sig skulle have store muligheder for at tiltrække mellemstanden.

En radikal vil gerne tro, at E.-P. har ret heri. Men i virkeligheden er partiet, man kan sige storsnudet nok til at sigte videre. Det håber på at vinde gehør i alle kredse af befolkningen; hos rig som fattig, hos landbefolkningen og blandt byboerne, hos selvstændige erhvervsdrivende og hos løntagerne. Mange vil vel mene, at det er at blæse med mel i munden; men et parti, der ikke har allieret sig med bestemte gruppers økonomiske særinteresser,

men virker ud fra en samfundsmæssig helhedsopfattelse, må nødvendigvis stile efter at få *alle* til at indse dette samfundssyns rigtighed.

Det radikale venstre kommer altid i vanskeligheder, når interesserne står stejlt mod hinanden, når den politiske propaganda vulgariseres, og det er vanskeligt at trænge igennem med almene synspunkter. Det har partiets modstandere iøvrigt forlængst opdaget.

Ikke desto mindre er det naturligt, at E.-P. særligt peger på en speciel befolkningsgruppe, mellemstanden, som — i hvert fald potentielt — særligt lydhør over for partiets synspunkter.

Hvad går de nemlig ud på (bortset fra militær- og udenrigspolitikken)?

I aller største kortfattetthed følgende:

Samfundet skal give enhver mulighed for at forbedre sine kår og arbejde sig frem. Det vil først og fremmest sige, at ingen skal på grund af økonomiske eller andre vanskeligheder hindres i at få den uddannelse, som evner og lyst tilsiger.

Det er et tilsagn til de unge fra småkårshjem om mulighed for at arbejde sig op i mellemstanden. Men det er samtidig en udfordring til de organisationer, som f. eks. ved læringskalaer og andre adgangsspærringer vil begrænse adgangen til uddannelse indenfor bestemte fag og erhverv og derved lægger den enkeltes sociale opdrift hindringer i vejen.

Partiet vil lette adgangen til at blive selvstændig erhvervsdrivende, fordi dette ud over den økonomiske betydning tillige har en menneskelig værdi for de pågældende. Mange ser heri en mulighed for ved egen indsats at blive løftet op i mellemstanden.

Men denne politik er en udfordring til dem, der er stærkest interesseret i at bevare den bestående jordfordeling, og til dem, der til egen fordel ønsker håndværkets og den mindre industris lånemuligheder beskåret.

Det radikale venstre vil hindre, at monopoldannelser benytter økonomisk magt til at etablere faktiske adgangsspærringer til erhverv. Mange inden for mellemstanden vil i en sådan politik se en garanti mod, at kapitalmagt og organisationsvælde trykker dem nedefter.

Men det er selvfølgelig en udfordring til dem, der ønsker at bevare deres magt — og mulighederne for magtmisbrug.

Partiet ønsker, at de enkelte erhvervsdrivende skal have så stor dispositionsfrihed som foreneligt med andres tilsvarende ret, og at den almindelige økonomiske politik skal tilrettelægges, så ikke valutabesværligheder o. l. gør det nødvendigt, at staten beskærer denne dispositionsfrihed. Det er en politik, som tiltaler dem med selvstændighedstrang — men en udfordring til dem, der har hygget sig under restriktionerne, og som nu er tilhængere af toldbeskyttelse og modstandere af liberalisering.

De radikale vil, at løntageren, det være sig arbejderen eller funktionæren, skal have et større livsindhold på arbejdspladsen ved reformer, der giver den enkelte større interesse i og ansvar for forholdene på den virksomhed, han er knyttet til.

Denne tanke er imidlertid en udfordring til vanetænkning og konservatisme i forholdet mellem arbejdsgiver og løntager.

Sådan kunne man blive ved med eksempler også fra socialpolitik, skattepolitik og kulturpolitik m. v. — Men det må have sit forblivende ved det anførte.

Der er således tale om en politik bygget på *almene synspunkter*, for hvilke partiet søger at vinde gehør i *alle* lejre.

Men E.-P. har ret i, at mange netop inden for mellemstanden vil have forholdsvis let ved at finde en forbindelse mellem de almene synspunkter og deres egne mere iøjnespringende interesser.

Og det er også en rigtig iagttagelse, at partiet må virke stærkt udfordrende på alle dem, der ikke evner eller ikke har lyst til at se ud over de snævraste og mest umiddelbare særinteresser.

I denne forbindelse er der to forhold, som spiller den aller største rolle. For det første, at kun få overvejer, om ikke en helhedspolitik bygget på almene synspunkter i stedet for en politik sammenflikket af forskelligartede særinteressers varetagelse måske i det lange løb er til alles, også de pågældendes egen gavn.

Og for det andet, at besynderligt mange lader deres standpunkttagen til erhvervspolitikken bestemme ud fra den urimelige antagelse, at deres egne særinteresser måske kunne vinde 100 % over alle de særinteresser, der står dem imod.

På disse to områder har det radikale venstre et vanskeligt oplysningsarbejde at røgte.

Gav det foranstående ikke svaret på, hvorfor det radikale venstre er mindre end i 1920, så kan dog forhåbentlig et og andet af det anførte tjene til belysning af spørgsmålet.

Her skal ikke udtales spådomme angående partiets vækstmuligheder i tiden fremover.

Derimod skal udtrykkes en forvisning om, at uden det radikale venstre ville dansk politisk liv være fattigere og den offentlige debat mere unuanceret og forgrovet. Ikke blot ville det radikale venstre da savnes, men de øvrige partier ville være noget andet, end de trods alt nu er.

Vi ville stort set have tre partier, som repræsenterede henholdsvis løntagerne, de selvstændige erhvervsdrivende i byerne og de selvstændige landbrugere. Politik ville udarte til en primitiv kamp mellem disse gruppers særinteresser, og de almene synspunkter ville ikke få råderum.

Der er sikkert mange inden for alle kredse, som ikke ønsker en sådan udvikling, og på dem er det, at det radikale venstre skal bygge sin fremtid.

LAUGE DAHLGÅRD.

SKOLEÅRET 1954-55

Det har sig med skoleår som med andre år, der skrider hen over os, at de i deres struktur og rytme er gentagelse på gentagelse, sådan at man senere, når man ser tilbage på dem, har svært ved at skille de enkelte ud. Og dog er de nye, når de kommer, og bringer med sig et væld af ukendte muligheder. Alt det traditionelle og for os gammelkendte bliver nyt, fordi det er nye mennesker, der oplever det og giver det deres individuelle præg. Uden dette vilde tilværelsen for os gamle, der er her år efter år, blive støvet og grå og vi selv have svært ved ikke at slides af gentagelsen.

Året 1954—55 adskiller sig således i de ydre rammer ikke stort fra det foregående år. Elevantallet var det samme så vel som forholdet mellem antallet af kvindelige og mandlige elever. Til maj fik vi en ny pottemager, idet Hermod Knudsen afløste Kjeld Heltoft. Ligesom forrige år havde vinterskolen en amerikansk gæstelærer, denne gang professor Carl A. Nissen fra Ohio State University. Prof. Nissen forelæste over sociale forhold og foranstaltninger i USA. Hvad året ellers bragte ses måske bedst gennem følgende uddrag af dagbogen:

- 3. nov.: Åbning af vinterskolen.
- 7. nov.: Tur til Skibelund.
- 14. nov.: Søndagsmøde. Tage Hind taler om Ehrenburgs »Tøbrud«.
- 24. nov.: Månedsmøde. Johs. Rosendahl taler om Karen Blixen. Arne Frem viser film.
- 12. dec.: Søndagsmøde. Rich. Andersen taler om nødvendigheden af at kunne lege.
- 20. dec.: Bal.
- 21. dec.: Juleafslutning og julekoncert i kirken.
- 5. jan.: Nytårstale i festsalen, kaffebord.

9. jan.: Søndagsmøde. Jørgen Bukdahl taler.
- 17.—26. jan.: Forelæsningsrække om Viktoriatidens England ved John Danstrup.
19. jan.: Chokoladeklem, underholdning.
20. jan.: Eftermiddagstur til Estrup skov i fint vintervejr.
21. jan.—6. febr.: Maleri-, grafik- og skulpturudstilling, arrangeret af Hermann Stilling.
26. jan.: Månedsmøde. John Danstrup taler. Om aftenen diskussion mellem John Danstrup og Ingmar Wagner.
7. febr.: Kaj Thaning holder to foredrag, hvor han giver udtryk for sit grundtvigsyn.
10. febr.: Kirsten Dahlsgård taler om Sydslesvig.
13. febr.: Søndagsmøde. Alfred Nielsen taler om det arabiske flygtningeproblem.
17. febr.: Den amerikanske ambassadør, mr. Coe besøger skolen sammen med andre fra ambassaden.
21. febr.: Fastelavnsbal.
22. febr.: Bøgh Andersen, Jaruplund, taler om Sydslesvig.
23. febr.: Månedsmøde. A. Fog Pedersen, Rødding, taler om Norden. Slumfilmen.
26. febr.: Martin A. Hansen fortæller.
19. og 20. marts: Dialektaften.
23. marts: Besøg af internationale pædagoger. Klem, folkedans.
24. marts: Ole Wivel taler om moderne lyrik.
27. marts: Skolen besøger Ladelund Landbrugsskole.
30. marts: Månedsmøde. Hans Lund taler om mentaliteten efter to verdenskrige. Organist Lund og frue underholder om aftenen med sang og musik.
2. april: Jørgen Bukdahl taler om H. C. Andersen i anledning af 150året. Om aftenen læser Bukdahl eventyr, og eleverne opfører operaen »Klokken«.

- 6.— 7. april: Sydslesvigtur.
- 13.—14. april: Paul la Cour holder foredrag om hjælpearbejdet i de underudviklede lande og dunkelhed og klarhed i kunsten.
25. april: Bal.
26. april: Afslutning på vinterskolen. Tudeklem.
4. maj: Sommerskolen og 3 mdr.s Nordisk Lærerkursus åbnes. 10 års dagen for befrielsen fejres.
5. maj: Mindeaften i festsalen med oplæsning af litteratur fra besættelsestiden. Byen indbudt.
- 18.—22. maj: Andelsudvalget holder kursus for unge andelsfolk under ledelse af redaktør Axelsen-Drejer.
5. juni: Grundlovsfest i Skibelund.
10. juni: Tur til Ribe.
13. juni: 40 Unescofolk gæster skolen.
23. juni: Sct. Hansfest i Rødding.
- 25.—26. juni: Elevmøde.
27. juni: 1. familiekursus begynder.
- 29.—30. juni: Sydslesvigtur.
1. juli: Nordisk lærerkursus i juli begynder.
10. juli: 2. familiekursus begynder.
- 10.—17. juli: Besøg af indere.
- 11.—20. juli: England fra 1900—1945, foredragsrække ved John Danstrup.
- 16.—22. juli: Kursus for amerikanske pædagoger og bibliotekarer.
25. juli: Mindeaften for Martin A. Hansen.
- 25.—28. juli: England efter 1945. Fire foredrag ved Poul Bertelsen (lærer ved handelshøjskolen).
28. juli: Bal.
29. juli: Sommerskolen og de to nordiske lærerkursus slutter.
- 10.—13. sept.: Elev- og efterårsmøde. Her behandles bl. a. emnerne: »Delt eller udelt skole« af Holger Kjær og lektor W. F. Hellner og »Danmarks økonomiske stilling« af Viggo Kampmann og Thorkil Kristensen.

Desforuden har vi syslet videre med byggeplanerne. Efter at projektet var færdigt fra arkitekternes hånd, henvendte vi os i foråret til en række kendte firmaer og større foretagender for at høre, om man der havde lyst til at hjælpe os økonomisk med oprettelsen af nye elevværelser. Vi har haft den glæde i årets løb at modtage ca. 100.000 kr. som svar på denne henvendelse. Desværre har vor ansøgning til boligministeriet endnu ikke afstedkommet nogen byggetilladelse, men vi håber, at det kommende år må bringe opfyldelsen af dette ønske.

Vi har modtaget store beløb fra følgende virksomheder:

Aarhus Oliefabrik.
Margarinefabrikken »Alfa«.
Andelsbanken A. m. b. A.
De Bergske Blade.
De Danske Mejeriforeningers Fællesorganisation.
De Danske Spritfabrikker.
Det danske Gødningskompagni.
Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger.
Konrad Jørgensens Bogtrykkeri.
Wm. Vett's Fond.
De samvirkende Danske Andelsslagterier.
»Vestkysten«.

Vi er meget taknemmelige for disse bidrag, som vil gøre det muligt for os at tage fat på den første del af byggeprogrammet, så snart den nødvendige tilladelse foreligger. Vi vil gerne også på dette sted udtrykke vor tak over for de nævnte givere.

ELLEN GRØNLUND.

Pottemagerværksted.

Syvsoverne (dialektaftenen).

Særholdstime.

Ifølge højskoleloven vil der kunne bevilges ret betydelige midler gennem undervisningsministeriet, *forudsat*, at der ogsaa fra anden side (skolens eller skolekredsens) ydes noget. Det beløb, der skal ydes, beløber sig til ca. en sjettedel af det beløb, der skal bygges for nu i første omgang. Det vil omsat i kroner sige, at der skal skaffes op imod $\frac{1}{2}$ mill. tilveje. Ca. en fjerdedel af dette beløb er allerede til stede, idet en hel del firmaer, saaledes som forstander Knud Hansen har redegjort for det, har skænket skolen et beløb til den forestaaende ombygning, og dette udgør sammenlagt med resten af det gamle fond en god startsum. Det er en selvfølge, at elevforeningen gerne vil være med til at skaffe det nødvendige beløb tilveje. Bestyrelsen har derfor været samlet i Askov kort før jul og vedtog da at ansøge justitsministeriet om tilladelse til at afholde et landslotteri i sommeren 1956.

Mange, ogsaa udenfor gamle Askov-elevs kreds, vil se det som en samfundsopgave at være med til at støtte et byggeri, der kan gøre Askov Højskoles bygninger til en værdig ydre ramme om stedets indhold og tradition ogsaa i tiden fremover. Men det maa dog være klart for os gamle Askovelever, at det nap, der skal tages med at faa lodsedlerne solgt, det maa tages af os. Vi har ansøgt om at maatte sælge 200.000 lodsedler à 2 kr., saa enhver vil kunne forstaa, at saa mange kræfter som muligt maa lægges i. For at gøre opgaven saa overkommelig som mulig havde vi tænkt at lægge det saadan tilrette, at mange sælger faa lodsedler. Vi vil blandt andet gerne gøre det saaledes, at vi til alle de gamle Askovelever, som vi kan naa med de adresser, vi har, sender 25 lodsedler til hver, saa mange skulle enhver med lethed kunne afsætte, og det vil allerede være en god hjælp. Vi vil bede gamle elever og venner tage vel imod lodsedlerne og ikke blive krænkede over, at vi sender dem uden først at have spurgt. Kan man af en eller anden grund ikke have med sagen at gøre kan lodsedlerne naturligvis returneres.

Skulle nogen have lyst til at give et bidrag ved at skænke en gevinst, det være sig hel eller halv friplads til skoleophold, køleskabe, knallerter, bogværker, eller hvad man ellers kunne mene har interesse for lodseddelkøbere, saa modtager vi gerne tilsagn herom indtil 1. april 1956.

Det er en selvfølge, at det ydre apparat, der skal til for at faa et landslotteri afviklet, vil blive benyttet, vi har blandt andet allieret os med en lotterikyndig, saa sagen kan blive vel tilrettelagt.

Vi haaber og tror, at gamle elever og venner af Askov Højskole vil hjælpe os med at føre denne sag igennem, saa vi til næste aar ved denne tid kan give vor gamle skole den haandsrækning, den behøver.

Lis Rasmussen.

Pottemagerværksted.

Syvsoverne (dialektaftenen).

Særholdstime.

Fra udstillingen af eleverarbejder.

Kammass piger.

Fra haven.

ASKOV LÆRLINGE

Det har ikke hidtil været skik, at aarsskriftet bragte nogen beretning om elevforeningens virksomhed, blandt andet fordi en saadan beretning fra aar til aar ville blive ret ens.

Naar der iaar er grund til at fravige regelen er det fordi der er noget væsentligt nyt at meddele. Det første er, at elevforeningen nu er med til at vælge til Askov Højskoles bestyrelse. I 1954 blev de nye statutter for Askov Højskole godkendt af undervisningsministeriet og var dermed sat i kraft. De indeholdt blandt andet den nye bestemmelse, at et medlem af Askov Højskoles bestyrelse skulle vælges af Askov Lærlinge. Umiddelbart før udgangen af 1954 var vor bestyrelse samlet og udpegede som sin repræsentant forstander Dons Christensen, Ladelund.

Ved generalforsamlingen i 1955 blev der fra bestyrelsens side forelagt et forslag til vedtægtsændring, der blev vedtaget. Foruden en almindelig å jourføring af vedtægterne er der kommet den bestemmelse til, at Askov Lærlinges forbindelse med lærerkollegiet sker derved, at den til enhver tid siddende forstander er født medlem af A. L.s bestyrelse. Samtidig er der sket den ændring, at lærerne ikke er valgbare til bestyrelsen. Desuden er der skabt klare linier for afstemning ved fuldmagt, saaledes at man ikke behøver at være personlig til stede ved generalforsamlingen.

Ved efteraaarsmødet i 1955 blev der redegjort for de byggeplaner, der foreligger for om- og nybygning paa Askov Højskole. Tegningerne til projektet blev forevist, og mange noterede sikkert med tilfredshed, at pavillonsystemet med den lave bebyggelse er videreført i de nye planer. En saa gennemgribende modernisering, som den der nu skal gennemføres, maa nødvendigvis blive en langtidsplan, men visse bygninger trænger saa haardt til erstatning, saa det første »nøk«, der skal tages, ikke kan nøjes med at være et »bette nøk«.

Af de 200.000 kr., der for 10 aar siden blev indsamlet, er der kun lidt igen. De er blevet benyttet til paatrængende forbedringer og reparationer i bestaaende bygninger, hvad der paa det tidspunkt var haardt brug for efter det haarde slid, som krigens aar og ikke mindst tyskernes beslaglæggelse gjorde paa skolen.

Ifølge højskoleloven vil der kunne bevilges ret betydelige midler gennem undervisningsministeriet, *forudsat*, at der ogsaa fra anden side (skolens eller skolekredsens) ydes noget. Det beløb, der skal ydes, beløber sig til ca. en sjettedel af det beløb, der skal bygges for nu i første omgang. Det vil omsat i kroner sige, at der skal skaffes op imod $\frac{1}{2}$ mill. tilveje. Ca. en fjerdedel af dette beløb er allerede til stede, idet en hel del firmaer, saaledes som forstander Knud Hansen har redegjort for det, har skænket skolen et beløb til den forestaaende ombygning, og dette udgør sammenlagt med resten af det gamle fond en god startsum. Det er en selvfølge, at elevforeningen gerne vil være med til at skaffe det nødvendige beløb tilveje. Bestyrelsen har derfor været samlet i Askov kort før jul og vedtog da at ansøge justitsministeriet om tilladelse til at afholde et landslotteri i sommeren 1956.

Mange, ogsaa udenfor gamle Askov-elevs kreds, vil se det som en samfundsopgave at være med til at støtte et byggeri, der kan gøre Askov Højskoles bygninger til en værdig ydre ramme om stedets indhold og tradition ogsaa i tiden fremover. Men det maa dog være klart for os gamle Askovelever, at det nap, der skal tages med at faa lodsedlerne solgt, det maa tages af os. Vi har ansøgt om at maatte sælge 200.000 lodsedler à 2 kr., saa enhver vil kunne forstaa, at saa mange kræfter som muligt maa lægges i. For at gøre opgaven saa overkommelig som mulig havde vi tænkt at lægge det saadan tilrette, at mange sælger faa lodsedler. Vi vil blandt andet gerne gøre det saaledes, at vi til alle de gamle Askovelever, som vi kan naa med de adresser, vi har, sender 25 lodsedler til hver, saa mange skulle enhver med lethed kunne afsætte, og det vil allerede være en god hjælp. Vi vil bede gamle elever og venner tage vel imod lodsedlerne og ikke blive krænkedede over, at vi sender dem uden først at have spurgt. Kan man af en eller anden grund ikke have med sagen at gøre kan lodsedlerne naturligvis returneres.

Skulle nogen have lyst til at give et bidrag ved at skænke en gevinst, det være sig hel eller halv friplads til skoleophold, køleskabe, knallerter, bogværker, eller hvad man ellers kunne mene har interesse for lodseddelkøbere, saa modtager vi gerne tilsagn herom indtil 1. april 1956.

Det er en selvfølge, at det ydre apparat, der skal til for at faa et landslotteri afviklet, vil blive benyttet, vi har blandt andet allieret os med en lotterikyndig, saa sagen kan blive vel tilrettelagt.

Vi haaber og tror, at gamle elever og venner af Askov Højskole vil hjælpe os med at føre denne sag igennem, saa vi til næste aar ved denne tid kan give vor gamle skole den haandsrækning, den behøver.

Lis Rasmussen.

ELEVSTATISTIK FRA NOV. 1954 — AUG. 1955

VINTERSKOLEN

Der var ialt 207 *kvindelige elever*, heraf havde 8 været her før. 4 kom fra andre skandinaviske lande og 4 fra lande uden for Skandinavien. Af de 199 elever fra Danmark kom de 34 fra Storkøbenhavn, 55 fra købstæder og 110 fra landdistrikter og stationsbyer. 43 havde deres beskæftigelse ved handel og industri, 19 var sygeplejersker, der var 37 studenter og andre studerende, og endelig var 51 beskæftiget ved husligt arbejde, resten, 57, havde endnu ikke nogen bestemt stilling eller noget erhverv. 49 var over 25 år.

50 af eleverne havde været på højskole før, 115 havde besøgt realskoler og gymnasier, 41 fagskoler, 29 efterskoler og 44 ungdoms- og aftenskoler.

Der var ialt 122 *mandlige elever*, heraf havde 6 været her før. 6 kom fra andre skandinaviske lande og 8 fra lande uden for Skandinavien. Af de 108 elever fra Danmark kom de 9 fra Storkøbenhavn, 15 fra andre købstæder og 84 fra landdistrikter og stationsbyer. 60 havde deres beskæftigelse ved landbruget (heraf 3 selvstændige), 28 var beskæftiget ved handel og industri, 16 var studenter og 3 var lærere, endelig var der 15, som endnu ikke havde bestemt erhverv. 48 var over 25 år. 37 af eleverne havde været på højskole før og 16 på landbrugsskole, 49 havde besøgt realskoler og gymnasier, 42 fagskoler, 31 efterskoler og 33 ungdoms- og aftenskoler.

SOMMERSKOLEN

Der var ialt 48 *kvindelige elever*, heraf havde 2 været her før. 1 var fra Færøerne og 2 fra Amerika. Af resten var 9 fra Storkøbenhavn, 20 fra købstæder og 17 fra stationsbyer og landdistrikter. 9 havde deres beskæftigelse ved handels- og kontorfaget, 3 var sygeplejersker og 5 barneplejersker, der var 4 studerende, og 15 var beskæftiget ved husvæsenet. 10 af eleverne var over 25 år.

6 af eleverne havde før været på højskole, 30 havde besøgt realskoler eller gymnasier, 5 efterskoler, 8 fagskoler og kursus.

Der var ialt 17 *mandlige elever*, heraf havde 2 været her før. 6 var fra Sydslesvig og 1 fra Sverige. Af de andre var 4 fra København, 3 fra købstæder og 3 fra landdistrikter. Der var 3 håndværkere, 10 var studerende og studenter, 3 havde handels- og kontorarbejde og 1 var landmand. 6 havde besøgt højskole før, 1 ungdomsskole, 1 fagskole, og 11 havde besøgt realskoler eller gymnasier. 3 af eleverne var over 25 år.

På *nordisk lærerkursus* var der ialt 21 deltagere, 8 kvindelige og 13 mandlige, heraf 3 fra de andre skandinaviske lande, alle deltagere var over 25 år.

I hele skoleåret har der altså været 415 elever på de længere kursus. På det 4 ugers lærerkursus i juli var der 61 deltagere, og på de 14 dages familiekursus var der ialt 81 voksne deltagere og 59 børn.

ASKOVGÅRDEN

Det settlementsarbejde, som tidligere askovelever har sat i gang på Nørrebro i København under navnet Askovgården, har før været omtalt på disse sider i årsskriftet; men der har nu været en — utilstet — pause i meddelelserne derfra, som måske kan have fået en og anden til at tro, at foretagendet var gået nedem om og hjem. Sådan er det nu heldigvis ikke. Tværtimod er der sket adskilligt af det, vi i mange år forud havde håbet på og arbejdet for at nå. Askovgården har fået egne lokaler i sin egen ejendom, Korsgade 60, hvor der nu disponeres over en hel etage, som for størstedelen er indrettet til selve arbejdet, men hvor der også er blevet plads til bolig for lederen.

De nye lokaler har været en afgjort gevinst i klubarbejdet. Det kunde ligefrem mærkes på klubmedlemmerne, at de befandt sig godt i de pæne og hyggelige omgivelser; og det har været rart at kunne byde de frivillige medarbejdere i klubarbejdet bedre og bekvemmere arbejdsforhold, end det var muligt, den gang klubberne samledes to forskellige steder, kontoret lå et tredje sted, og lederen boede på Vesterbro. De lokaler, Askovgården nu råder over, blev ikke ledige på een gang; men efter den sidste udvidelse er det blevet muligt at tage et fritidshjemsarbejde op ved siden af klubarbejdet — dog naturligvis med lønnet personale, da der er åbent hver dag for den samme flok børn i 10 timer dagligt.

Siden lokalespørgsmålet er blevet løst, har tilgangen af frivillige medarbejdere ikke rigtig kunnet holde trit med behovet, så jeg håber, at mange af de askovelever, der kommer til København, vil få lyst til at stifte nærmere bekendtskab med Askovgården og eventuelt deltage i arbejdet.

Også på to andre områder har vi brug for hjælp fra gamle askovelever: dels økonomisk (man bedes venligst sende evt. bidrag pr. *postgiro*, konto nr. 88750), og dels med tilbud om feriepladser til nørrebrobørn.

Forespørgsler og andre henvendelser rettes til undertegnede under adressen: *Settlementet Askovgården, Korsgade 60, København N.*, telefon: *NORA 3242*.

København N. i januar 1956.

N. H. Arnfred.

NAVNE- OG ADRESSEFORTEGNELSE

OVER

ELEVER PÅ ASKOV HØJSKOLE 1955-56

Sommerskolen 1955.

- Andersen, Bodil Anne, »Birkebogård«, Prejterup pr. Grevinge st.,
Odsherred.
- Baugård, Vibeke, Schüttesvej 55, Horsens.
- Bjørndal, Grete, Højgård, Lyby, Salling.
- Bregnskov, Jytte, A. D. Jørgensensvej 14, København F.
- Caspersen, Margit, Godthåbsgade 40 st., Odense.
- Damsgård, Anna Margrethe Rosenvinge, Søndergade 15, Herning.
- Draminsky, Lotte, Skovbrynet 10, Århus.
- Erichsen, Elsebeth, Fredheim, Vedbæk, København.
- Eskildsen, Ellen, Ribe-Landevej 13, Tønder.
- Frandsen, Inger Marie, Sølodgård, Bårse, Tappernøje.
- Græsbøll, Aase, Øsløs pr. Vesløs.
- Hansen, Else Bruun, Hjortegård, Torrild pr. Odder.
- Hansen, June (Bruun), Englandsvej 194 st., København S.
- Hansen, Merethe Søstok, »Løjtved«, Stenstrup.
- Højbjerg, Karen Margrethe, Løvelbro pr. Viborg.
- Jacobsen, Else Eskelund, Nørre Boulevard 74, Randers.
- Jensen, Conni, »Bakkehuset«, Malling st.
- Jensen, Sonja, Peter Fabers Vej 9¹, Århus.
- Jessen, Ellen, Søst pr. Rødekro.
- Jessen, Kirstine Vad, Snitterup, Lunde.
- Johansen, Anna Benedicta, Hjallesvej 265, Odense.
- Johansen, Inger, Bakkegårdsallé 2, København V.
- Jørgensen, Anne-Lise, Buddinge Hovedgade 31, Søborg.
- Jørgensen, Ester, Ormslev.
- Kruse, Kirsten Alice, Eiersvej 19, Helsingør.
- Laursen, Bodil Lindgård, Skanderborgvej 7⁴, Århus.
- Lloyd, Mona Jean, Royal Victoria College, The Mac Gill
University, Montreal, Canada.
- Marcus, Bodil, Linde Allé 17, Horsens.
- Mathiesen, Maria Agnes, C. C. 7, Coronel, Dorrego, F. C. N. G. R.,
Argentina.
- Nielsen, Anna Margrethe, Brårupgade 30, Skive.

Nielsen, Annelise, Stationsvej 3, Farum st., Sjælland.
 Nielsen, Grete, »Højvang«, Randersvej 127, Århus.
 Nydam, Ruth Hansen, Tyge Rothesvej 7, Odense.
 Pedersen, Gunhild, Viktoriagade 16⁴, København V.
 Pinstrup, Grethe, Kollemosevej 4, Holte.
 Poulsen, Anna, Hornbæk Kurbad, Hornbæk.
 Rasmussen, Else, Stavnsholt pr. Farum.
 Sinding, Inger, Poul Andersensvej 15, Holstebro.
 Skaalum, Helena Marianna, Vaag, Færøerne.
 Skov, Kirsten, Møllevangen 14, Birkerød.
 Snitker-Petersen, Elise, Urbansgade 10¹, Ålborg.
 Sørensen, Elly Thilde, Ølgod planteskole, Ølgod.
 Sørensen, Else, Sønderdalen 20, Søborg.
 Staffeldt, Vivi, Hessgade 2, Middelfart.
 Thestrup, Anna, Jyllandsgade 27a, Struer.
 Thulstrup, Johanne Helene, Ribevej 39, Haderslev.
 Willumsen, Inga Birkvad, Trondhjemsgade 11⁴, København Ø.

Asmussen, Hans-Peter, Den gamle Gård, Jelling.
 Carstensen, Karl-Heinrich, Risum skole pr. Lindholm, Sydslesvig.
 Clausen, Claus, Voigtgade 33, Flensborg.
 Egeblad, Hans Henrik, Nørre Allé 75, København Ø.
 Fryd, Jørgen, København.
 Glæsel, Bjørn, Bistrupsvej 67, Birkerød.
 Heinrich, Frank Peter, Mihdstedt, Husum amt, Sydslesvig.
 Hübschmann, Niels, Nr. Nebel.
 Kettel, Henrik, Ryvej 1B, Hasle v. Århus.
 Køhler, Rolf, Nordbahnhofstr. 28, Husum, Sydslesvig.
 Lammers, Hans Helmut, Moldened, Slesvig amt, Sydslesvig.
 Nielsen, Jørn Cato, Middagshøjvej 22C, Viborg.
 Pallesen, Vagn, Mejls, Varde.
 Sørensen, Peter, Haderslev.
 Thaning, Peter, Högvägen 6, Nacka, Sverige.
 West, Bent Brinck, c/o frk. Christensen, St. Kongensgade 116⁴,
 København K.
 Westergård, »Grobschule«, Odder.

Nordisk lærerkursus 1955.

Brinch, Birgit, Algade 31, Gørlev.
 Frank, Jørgine, Lindsnakkevej 5, Åbenrå.
 Kettel, Agnete, Skovvej 121, Charlottenlund.
 Larsen, Gerda, Østergade 13, Grindsted.
 Madsen, Agnete, Askov Forsøgsstation pr. Vejen.
 Refsgård, Anna Meyer, Hovsør skole, Østerild.
 Samuelsen, Lillian, Slættanes, Færøerne.
 Værge, Ase, Boest skole pr. Nr. Snede.

Andersen, Hans Lottrup, c/o fru Christoffersen, Svendsgade 1,
København.
Christiansen, Poul Emil, Havdrupvej 17 st. th., Brønshøj.
Grønæk, Ejnar, ungdomsskolen, Bjerre pr. Hornsyld.
Hildeberg, Lars Hilding, Geijersgatan 18, Uppsala, Sverige.
Jensen, Alfred, Ungdomsskolen, Vesterlund.
Jydeland, Henry, Ved Sønderport 24, København S.
Lystlund-Andreasen, Kristian, Planteavlslaboratoriet, Agård
pr. Kolding.
Madsen, Johannes Anker, Skærup pr. Børkop.
Refsgaard, Reinat Sørensen, Hovsør skole pr. Østerild.
Rosenquist, Sigvald, Hvedde, Kibæk.
Sonne, Aage, »Dalshøj« pr. Hasle, Bornholm.
Sønderby, Åge, Forhåbningsholmsallé 7A², København V.
Tjønneland, Kristian, Viksdalen, Sunnfjord, Norge.

Vinterskolen 1955-56.

Andersen, Else Marie, Rye, Gørlev st.
Andersen, Henny, Ole Rømersvej 3, Herning.
Andersen, Kirsten, Skydebjerg pr. Årup, Fyn.
Bahnsen, Inge, Strandvejen 108, Hellerup.
Beck, Anne-Marie, Forstallé 33, Åbenrå.
Behrndt, Inga, Vendsysselvej 6, København F.
Bentzen, Hanne Wisbech, Dronningensgade 59, København K.
Berg, Kirsten, Bastrup pr. Vamdrup.
Berthelsen, Kirsten Merete, Klavs Næbsvej 5, Virum.
Billeschou Christiansen, Anne-Lise, Skolegade 14, Haslev.
Boas, Kirsten, Dianalund, Sj.
Boberg, Kari, Torpum, Berg st., Østfold, Norge.
Brandt, Birgit, Ø. Slamragård pr. Nexø, Bornholm.
Brink, Bodil, Karpedam 4, Åbenrå.
Brodersen, Elisabeth, Ribevej 10, Skærbæk.
Brorsen, Lisbet, Hjallesøvej 82, Odense.
Bruun, Marie-Louise Charlotte Arenfeldt, Baunegårdsvej 21,
Gentofte.
Bruvik-Hansen, Astrid, Rens efterskole, St. Jyndeved.
Brøcker, Birgit, H. C. Ørstedsvvej 50, Herning.
Buch, Lise, Haderslev bank, Haderslev.
Buhl, Sonja, Horsensvej 7, Vejle.
Bundgård, Annelise, Elisabetsvej 6, Hasseris, Ålborg.
Christensen, Ase, Blommevej 6, Rosenvænget, Århus.
Christensen, Bodil Dannerhøj, Zeus Boulevard 44, Hvidovre.
Christensen, Kirsten Sommer, Sjællandsgade 32, Herning.
Christensen, Lilly Kjærsgård, Vibsigård, Tolstrup
pr. Brønderslev.

- Christensen, Ulla, Strandvejen 108, Hellerup.
Christiansen, Grethe, Rødding pr. Viborg.
Christie, Merete, Mosebakken 17, Virum.
Clausen, Anna Christine, Gl. Præstegård, Gråsten.
Clausen, Clara Kirstine Marie, Langkærgård, Søndersø, Fyn.
Cole, Muriel, Fair View Farm Lebanon, New Hampshire, USA.
Cruse, Nina Bang, Erichsensvej 9, Gentofte.
Dalgas, Grete, Ilskov.
Dejgård, Lise, Nørre Allé 2, Herning.
Dombro, Judith Kah, R. D. 3 Box 93, Pine Grove, PA.
Draminsky, Lotte, Skovbrynet 10, Århus.
Dybdahl-Andersen, Kirsten, Eskebjerg pr. Eskebjerg.
Essemann, Agnete, Fredericiavej 32, Vejle.
Faurby, Lise, Sct. Hans hospital, Roskilde.
Fenger, Else Brock, Glud pr. Horsens.
From, Sara Johansen, Hospitalsgade 46, Give.
Frandsen, Ellen, Tjørnelunde pr. Høng.
Frishøj-Jørgensen, Ulla, Børkop.
Fuchs, Elke Christine, Nordbahnhofstr. 48, Husum, Sydslesvig.
Glahn, Birgithe, Flensburghus, Flensburg.
Godiksen, Else Marie, Fårtoft, Thisted.
Gormsen, Anne Marie, Gamborg pr. Kavslunde.
Gottlieb, Hanne, Worsåesgade 11, Vejle.
Gustafsson, Ingrid Maj-Britt, Nytorp, Algutsboda, Sverige.
Hansen, Åse, Ågade 13, Tørring.
Hansen, Anne Margrethe Storm, Rolund Lindegård pr. Nr. Åby.
Hansen, Anne Marie, Røgen skole pr. Sporup.
Hansen, Birthe, Vallensbækvej 54, Brøndbyvester pr. Glostrup.
Hansen, Elisabeth, Nørregade 41, Bramminge.
Hansen, Else Margrethe, Bruunsgade 64⁴, Århus.
Hansen, Gudrun, Nygade 23, Åbenrå.
Hansen, Gurli, Nautrup pr. Durup.
Hansen, Inger Dahl, Bøgeskovgård pr. Fredericia.
Hansen, Karen, Skanderup pr. Kolding.
Hansen, Karen O., Norske Allé 3, Holte.
Hansen, Kirsten, Brønshøjgårdsvej 7, København.
Hansen, Kirsten, Bredgade 19, Grenå.
Hansen, Kirsten Bagge, Duevej 17, København F.
Hansen, Lis, Falkonervænget 19⁴, København V.
Harnæs, Birthe Marie, Kølvej 27, Grenå.
Henriksen, Gerda, Vestre Allé 36, Ålborg.
Holmgård, Inger, Herrestræde 1, Slagelse.
Houken, Lise, Agnetevej 11, Ålborg.
Hyttel, Kirsten, Vestergade, Nørresundby.
Højgård, Guldvig Marie, Langstedgård, Søllested.

- Hørlick, Ingeborg, Rurup pr. Toftlund.
Iversen, Margit, Solbakkevej 51, Gentofte.
Jacobsen, Kirsten Marie, Overlægeboligen, Folkekuren, Viborg.
Jegsen, Kirsten, H. P. Hanssensvej 7, Haderslev.
Jensen, Anna, Nedergård, Smidstrup pr. Vrå.
Jensen, Anna Truels, Vigerslevvej 311, København, Valby.
Jensen, Asta, Slettengård pr. Auning.
Jensen, Hanne, Ramsing.
Jensen, Tony Bente Hjort, Fæstevej 13, Gentofte.
Jensen, Winnie Bruun, Byvænget 3, Køge.
Jensen, Wivi Anker, Rådmand Steins Allé 25, København F.
Jeppesen, Nina Schiødt, »Nordbygård« pr. Veflinge.
Jespersen, Ida, Høm skole pr. Ribe.
Jessen, Ellen, Bøgely, Fjelstrup.
Jessen, Else Tange, Hendriksholms Boulev. 49, Rødovre pr. Valby.
Johansen, Agnete Riise, Gølstrup teglværk, Gølstrup st.
Johansen, Gerda, Lucas Plads 8³, Århus.
Johansen, Kis, Lindegården, Fjelstrup.
Johannesen, Eva, Helgesvej 16, København F.
Jørgensen, Anne Marie, Gedehøjgård, Vig.
Jørgensen, Birthe Ørting, Anemonevej 15, Glostrup.
Jørgensen, Elsebeth Westphal, Rosengården, Mesinge.
Jørgensen, Gerda Bæksted, Tofttegård, Otterup.
Jørgensen, Kirsten, Gregersminde, Farum.
Jørgensen, Lise, Mogensgade 52, Viborg.
Jørgensen, Marie, Holmskov pr. Nordborg.
Jørgensen, Vibeke, Fredericiavej 38, Vejle.
Kåe, Kirsten, Gentoftegade 55, Gentofte.
Kielberg, Esther Schat, Vemmelev pr. Forlev.
Kjellberg, Inger Elisabet, Præstgården, Mörrum, Sverige.
Kjær-Pedersen, Tove, Fælledvej 16, København N.
Klem, Bodil, Bakkekammen 37, Holbæk.
Klitgård, Inger, Hasselvej 57, Virum.
Knudsen, Anna Lydia, Kastanieallé 17, Herning.
Knudsen, Mary Ruth, Kastanieallé 17, Herning.
Koch, Mette, Solsortevej 16, København F.
Korup, Kirsten, Bakkekammen 33, Holbæk.
Kristiansen, Inger Marie, Nyvang, Børglum pr. Vrå.
Kristinsdottir, Helga, Ranargata 21, Reykjavik, Island.
Krogh, Birgit, Kronprinsensvej 17, København F.
Kronborg, Agda, Nyvej, Brovst.
Krüger, Irene, Pasopvej 73, Svendborg.
Krøyer, Ulla, Skrøbelev, Langeland.
Laakkonen, Elli, Birkelund, Forlev st.
Larsen, Johanne, Allerup Bakkegård, Højby, Fyn.

- Larsen, Kirsten Merethe, Duntzfeltsallé 24, Hellerup.
Larsen, Norma Elisabeth, Meinungsgade 32, København N.
Lund, Aase Hanne, Gammelgårdsvej 20, Åbyhøj.
Løwschall, Elsa, Møballe pr. Hovedgård.
Madsen, Else Stecher, Hviding skole, Hviding st.
Madsen, Karen, Skrivergården, Gandrup st., Vendsyssel.
Mathiesen, Kirsten, Erslevsvej 8, Gentofte.
Meyer, Anette Mørkeberg, Borupsallé 121, København N.
Michaelsen, Anna Marie, Tyreskell pr. Vojens.
Mogensen, Liselotte, Søborg Hovedgade 126, Søborg.
Müller, Dagny, Hvidsminde, Vorbasse.
Møller, Anna Brøndum, Gimming, Randers.
Møller, Inge Vilstrup, Ørnevej 15, Haslev.
Møller, Ruth Miriam Mille, Sundet, Horsens.
Nielsen, Anna Birgit Høj, Hellumlund, Hellum pr. Brønderslev.
Nielsen, Anne-Grethe, Hannevang, Billum.
Nielsen, Eileen Skydsgård, Nøjsomhedsvej 19, København Ø.
Nielsen, Ena, Blåvand pr. Oksbøl.
Nielsen, Grethe, Rolighedsvej 5, Tåstrup.
Nielsen, Grete Erhorn, Kildebakkegårdsallé 224, Søborg.
Nielsen, Lillian, Frederiksallé 56, Århus.
Nielsen, Ruth, Femhøjgård, Vig, Holbæk.
Nilsson, Anna Gerda Melchior, Damvejen 10, Ribe.
Nieuwenhuis, Ase Domela, Pelsterstr. 44, Groningen, Holland.
Norem, Agnes E., 1208 Clermont Street, Antingo, Wisconsin.
Nygård, Ina Bolund, Mynstersvej 14, København V.
Nørregård, Rigmor, Donsgård pr. Gislev.
Nørholm, Esther, Gedved.
Olesen, Anne Marie, Oehlenschlägersvej 50, Odense.
Olsen, Birthe Hjorth, Sandager præstegård, Sandager, Fyn.
Olsen, Elin, Nygade 27, Padborg.
Påskesen, Inge, Rædersvej 7, Kolding.
Paulsen, Jytte, Frederiksborg slot, Hillerød.
Pedersen, Anna Raunkjær, Sieg.
Pedersen, Ellen Margrethe Fjeldgård, Kirketeltevej, Allerød, Sj.
Pedersen, Grethe Koldkjær, Nørre Plougård, Ramme st.
Pedersen, Hanne Stouby, Jyllandsallé 40, Århus.
Pedersen, Inge, Ålsbo pr. Gelsted, Fyn.
Pedersen, Karen, Langagergård, Ø. Uttrup pr. Ålborg.
Pedersen, Kirsten Brøndsted, Amagerboulevard 101, Kbh. S.
Petersen, Judith, Torvegade 10, Esbjerg.
Petersen, Ruth Vinnie, Langdyssegård, Næsby, Glumsø.
Pinholt, Bodil, Egegården, Gadstrup.
Poulsen, Ellen Odde, Hanseodde pr. Katterød, Fyn.
Poulsen, Jytte, Reventlowsvej 14, Odense.

- Poulsen, Nanna Elisabeth, Nørholm, Jordrup st.
Quistgård, Birgit, Krøyersvej 21, Klampenborg.
Rambusch, Anna, Strandparken 40, Århus.
Randrup, Inger, Søholmpark 3, Hellerup.
Rasmussen, Dagmar, Båring mejeri, Asperup.
Rasmussen, Ellen, Skebjerg pr. Tullebølle.
Rasmussen, Gurli, Rebekkevej 51, Hellerup.
Rasmussen, Irma, Bredgade 37, Brædstrup.
Rasmussen, Lisbeth, Dr. Margrethesvej 23, Århus.
Rasmussen, Røse, Herluf Trollesgade 16, København K.
Rasmussen, Tove Trier, Sølystvej 61, Silkeborg.
Revsbæk, Karen, Nordgård, Voer pr. Ørsted J.
Rud-Petersen, Hanne, Grønnehavestræde 8, Nykøbing Sj.
Ryø, Birthe, Vamdrup.
Schou, Caja, Strandvej 194, Charlottenlund.
Schow, Solveig, Tureby st.
Schrøder, Hanne, Jyllandsgade 22, Randers.
Seidenfaden, Kaja, Husumgade 9 st., København N.
Siegumfeldt, Britta, Solvænget 5, Kgs. Lyngby.
Sloth, Lisbeth Odgård, Skovly, Hjerm.
Stilling, Bente, Storegade 44, Stege.
Strandbygård, Mette, Stubbekøbing.
Stærmosé, Hanne, Rønne Allé, Lindholm Høje, Nørresundby.
Sørensen, Asta, »Dovergård«, Ry.
Sørensen, Hanne, Mothsvej 14, Søllerød pr. Holte.
Sørensen, Martha, Jegindø pr. Hvidbjerg, Thy.
Sørensen, Metha M., Hodde pr. Tistrup.
Sørensen, Nico Sloth, Søndergade 62, Bjerringbro.
Sørensen, Vibeke, Rolsøgård, Knebel.
Sørup, Ingrid, Rurup pr. Toftlund.
Taudorf, Helle, Borgevej 49, Lyngby.
Thomsen, Agnete, Fasanhaven 24, Gentofte.
Thorslund, Karen Marie, Grimsbjerg, Nårup st., Fyn.
Torpe, Clara Lise, Skolehjemmet Kjettrupgård, Ingstrup.
Torpe, Vibeke, Alholmvej, Valby, København.
Troldvad, Gunvor, Vestervang pr. Fjellerup.
Uth, Inger, Dons pr. Alminde.
Warming, Åse, Vinkelvej 8, Strandhuse, Kolding.
Wilhelmsen, Kirsten, Herning.
Vistisen, Lizzi, Willumsvej 19, Lundtofte, Kgs. Lyngby.
Ægidius, Liselotte, C. F. Richsvej 101 D, København F.
Østergård, Eva Heide, Julsgård, Nykøbing Mors.

Ågård-Nielsen, Chresten, »Ågård«, Ørum pr. Hjallerup.
Andersen, Flemming, Vestre Skovvej 13, Risskov.

- Andersen, Jens, »Godthåb«, Ørum pr. Hjallerup.
Andersen, Richard Busk, Hobro.
Astrup, Svend, Mammen pr. Bjerringbro.
Balling, Hans, Tapdrup pr. Viborg.
Bathgate, Harry Ronald, St. Johns College, Cambridge, England.
Bengård, Jørgen, Balling.
Berntsen, Karlo M. S. Håhr, Nr. Farup pr. Ribe.
Bjerregård, Jørgen, Assendrup, Daugård.
Boesen, Poul, Langet pr. Ryde.
Bonnerup, Jens Egon, Stenum pr. Brønderslev.
Brandner, Hans, Oberwiedenstrasse 33, Wien 16.
Bredholt, Kristian, Edelslund pr. Løgten.
Christensen, Hans S., Vestergade 15, Helsinge.
Christensen, Knud-Arne, Lindevej 21, Saxkøbing.
Christensen, Thomas, Frisenborg pr. Mørke.
Christiansen, Thorvald, Skovlund, Lintrup.
Dybkjær, Bjørn, Egå efterskole, Hjortshøj.
Enevoldsen, Søren, Hune pr. Blokhus.
Ernrud, Bengt, Larmsmässgatan 10, Hägersten, Sverige.
Eskjær, Svend Ernst Wadmann, Overgade 5, Ringe.
Fearn, Daniel James, 19 Colvin Drive, Garden City, New York.
Fisker, Jens, Sdr. Thise pr. Jehjerg.
Fonnesbech-Wulff, Niels, Vesterbygård pr. Jerslev, Sjælland.
Friis-Jensen, Ole, Ishøjgård pr. Tåstrup.
Gantzel, Frode, Mejlby pr. Ribe.
Guldmann, Frands, Asum pr. Odense.
Guttormsen, Niels, Rødkildevej 68, København.
Hågerup, Carsten, Skansepalæ 3, Århus.
Hansen, Erik H., Gårdagergård, Landsgrav, Slagelse.
Hansen, Hans, Carlsbergvej 11, Valby.
Hansen, Hans Åge, Krarup, Espe st.
Hansen, Hans Bagge, Lind, Stege.
Hansen, Hans Jørn, Sjællandsgade 26, Herning.
Hansen, Hans Peter, Skolegade 39, Esbjerg.
Hansen, Jens Jørgen, Engelsholm, Randers.
Hansen, Knud A. Lundbjerg, Vester-Mølle, Skanderborg.
Hansen, Niels, Hastrup pr. Præstø.
Hansen, Niels Holger, Hyldelund, Holsted.
Hansen, Robert Bloch, Gammellosevej 78, Kgs. Lyngby.
Harpøth, Christian, Toftemark pr. Guldbjerg, Fyn.
Have, Johannes, Pajbjerg, Borbjerg pr. Holstebro.
Heick, Thorbjørn Christian, Statens forsøgsstation, St. Jyndeved.
Henriksen, Niels Åge, Stensved skole, Stensved.
Hoberg, Jacob, Grågård pr. Kjellerup.
Høeg, Ove, Jernbanegade 34, Odense.

- Harnæs, Bent Ebbe, Kølvej 27, Grenå.
Iversen, Erik Kragh, Jelling mejeri, Jelling.
Jensen, Ejvind Friis, Hyllested pr. Dalmose.
Jensen, Hans-Erik, Moseby pr. Horbelev.
Jensen, Henrik Wilken, Ll. Ebberup, Slagelse.
Jensen, Jens Chr., Astrupvej 19, Hjørring.
Jensen, Knud Åge, Vels, Ørum.
Jensen, Ole, Viby skole, Viby J.
Jespersen, Nordestgård, Solvang, Herborg.
Kallesøe, Niels Gjedde, Skovgårdsvej 1², Charlottenlund.
Keil, Hans-Vilhelm, Sterup, Sydslesvig.
Knudsen, Ejner Winther, Ll. Nygade 9, Horsens.
Kobbernagel, Søren, Beldringevej 15, Brønshøj.
Kokkenborg, Bent, Akjærsallé 14, Esbjerg.
Kornchuck, Elmer, 8364 Mulberry Ave, Fontana, Calif., USA.
Kristensen, Harald, Gl. Præstegård, Lomborg pr. Ramme.
Kummer, Wolfgang Dictrick, Hamburg 34, Washingtonallé 14 A.
Larsen, Bjarne, Naboløs 3², København K.
Larsen, Erik Kock, Ahornvej 26, Frederiksværk.
Larsen, Henrik Helvig, Ubberup pr. Korup st.
Larsen, Orla, Skæve pr. Brønden.
Laursen, Gunnar, Yding pr. Østbirk.
Lind, Olaf Carøe, Gasværket, Viby J.
Lorensen, Jens, Blansskov pr. Avnbøl.
Lund, Jørgen Gowers, Vallerødgade 26, Rungsted Kyst.
Madsen, Kristian, Torvegade 6², Varde.
Madsen, Kristen V., Kastaniely, Sandved st.
Mikkelsen, Arne, Agersted.
Mortensen, Hans, Micaela, Cascallares, F. C. Roca, Argentina.
Mortensen, Jens Erik, Bøgelunde, Skælskør.
Mortensen, Viggo, Staby efterskole pr. Ulfborg.
Moseholt, Svend Erik Nielsen, Øster Skovgård pr. Hundslund.
Møller, Kristian Vestesen, Nr. Trandersvej 67, Ålborg.
Møller, Poul Martin, Tranebjerg, Samsø.
Nellerod, Hans Juul, St. Nellerod, Gamby.
Nicolaisen, Harry, Dalgård, Hurup, Thy.
Nielsen, Gustav, Christiansminde, Jægerspris.
Nielsen, Ib, Allindemagle, Ringsted.
Nielsen, Jan Andrew, Oslogate 41, Frederiksstad, Norge.
Nielsen, Jørgen V., Elmvang, Hjallesø.
Nielsen, Knud Søndergård, Ulbølle, Thy.
Nielsen, Svend Hørby, Vejby pr. Brodal.
Nielsen, Peter Skytte, Vejle.
Olsen, Knud, Vinkelvej 6, Frederikssund.
Olesen, Frank Thøger, Ø. Hjerimitslev.

- Pedersen, Erling, Finnevej 25, Frederikshavn.
Pedersen, Poul, Skellerup, Ullerslev.
Petersen, Jens Boas Hvolbøll, »Spitsbergen«, Bølling.
Petersen, Jørgen Wedele, Koster Færgegård, Stege.
Pihl, Gunnar, Osted pr. Roskilde.
Ravn, Holger, Fløjstrupgård, Grejsdal st.
Ruge, Eigil, Filadelfia, Dianalund.
Schlosser, Jørgen, Eskelund, Brørup.
Shaw, Crawford S., 13. Balton Gardens, Bronxville, N. Y.
Sindbo, Erik Jens Otto, Antonigade 11⁴, København K.
Sivesgård, Jens A., Gølstrup, Vendsyssel.
Skyum, Børge, Fuglsang, Sinding pr. Skægkjær.
Spejlborg, Karsten, Østerkær pr. Brønderslev.
Søndergård, Niels Tylvad, Skårupgård, Sedding.
Sørensen, Kai Heindorf, Bondropsgade 26, Nørresundby.
Sørensen, Poul, Højgård, Orsbjerg pr. Årup.
Sørensen, Wagn, Søndergade 2, Ranum.
Theil, Torben, Kathrinesminde pr. Svinsbjerg.
Thomsen, Ib Jarl Solgård, Snærrildvej 58, Odder.
Thomsen, Frede, Hammergård pr. Tørring.
Thybjerg, Arne, Tarup, Årslev.
Uhre, Rudolf Borgen, Uhregård pr. Tistrup.
Walzer, John Flexer, R. D. 2 Coopersburg, Pa., USA.
Zillmer, Klaus Jürgen, Flensburg, Storegade 46¹.

ASKOV LÆRLINGES REGNSKAB

1. SEPTEMBER 1954 TIL 31. AUGUST 1955

INDTÆGTER

Kassebeholdning, Giro: 9180, Bank: 1936,35	2028,15
1754 medl. bet. kontingent	6130,00
1240 holdere af D. U.	1240,00
Renter	54,48
Gaver	82,56
	<hr/>
	7507,04
	<hr/>
	9535,19

UDGIFTER

Trykning af årsskrift	4372,00
Tryksager (korsbånd og girokort)	318,55
Rejser	128,58
Porto	454,96
Kontingent til landselevforening	776,25
Kontorhjælp	200,00
Stipendier	1280,00
	<hr/>
	7530,34
Kassebeholdning, Giro: 124,78, Bank: 1880,07	2004,85
	<hr/>
	9535,19

ASKOV HØJSKOLES REGNSKAB 1954-55

FRA 1. MAJ 1954 TIL 30. APRIL 1955

INDTÆGTER

Beholdning ved periodens begyndelse		1.900,76	
Indgået skolepenge for diverse kursus:			
Sommerskolen	7.330,00		
Lærerkursus	6.447,00		
Vinterskolen	121.028,23		
Efterbetaling	3.237,69		
Julikursus	4.966,22		
Efterårsmøde	1.939,57		
Familiekursus	682,60	145.631,31	
Husholdningsregnskab:			
Indgået for kost fra elever	211.224,50		
Indgået for kost fra julikursus	8.730,00		
Indgået for kost fra efterårsmøde	6.931,50		
Indgået for kost fra gæster og lærere ..	19.519,04		
		246.405,04	
÷ udgifter til fødemidler m. v.	141.804,29		
Fremmed husholdning	88.210,00		
Lys og brændsel, ansat	7.200,00		
Afskrivning på inventar overført fra konto for reparationer, vedligeholdelse og nyanskaffelser	8.000,00	245.214,29	1.190,75
Lejeindtægt:			
Lærerboliger	8.140,00		
Elevværelser	15.129,00		
Sengetøj m. v.	578,00	23.847,00	
Østergårds legat			50,00
Statstilskud:			
Finansloven (4 kvartaler)	67.000,00		
Højskoleloven	151.596,94		
		218.596,94	
÷ tilskud til ubemidlede elever overført til:			
Vinterskolen	4.500,00		
Lærerkursus	2.500,00	7.000,00	211.596,94
At overføre			384.216,76

	Overført	384.216,76	
Kasseunderskud (bankgæld m. v.) ved pe- riodens slutning:			
Erhvervelse af »Feilbergs hus« ÷ salg af »Sandagerhus«		37.566,08	
Afdrag på prioritetsgæld		4.340,46	
Driftsunderskud (heri indgår udgifter til diverse nyanskaffelser m. v.)		14.090,32	
		<u>55.996,86</u>	
÷ beholdning ved periodens begyndelse	1.900,76		54.096,10
			<u>438.312,86</u>

UDGIFTER

Lærerløninger			248.947,05
Reparationer, vedligeholdelse og nyanskaffelser			45.743,68
Sundhedskonto			1.963,37
Undervisningsmidler			6.365,31
Biblioteket			7.630,99
Skatter, afgifter og forsikringer			6.989,97
Renter			8.816,34
Afdrag på prioritetsgæld			4.340,46
Omkostninger			69.949,61
Køb af »Feilbergs hus«:			
Købesum incl. arveafgift og diverse om- kostninger		15.474,63	
+ istandsættelse		36.627,89	
		<u>52.102,52</u>	
Salg af »Sandagerhus«:			
Salgssum ÷ diverse omk. . . .	29.729,85		
÷ Restgæld overt.	5.193,41		
Pantebrev oprettet	10.000,00	15.193,41	14.536,44
			<u>37.566,08</u>
			<u>438.312,86</u>

LEGATER KNYTTEDE TIL ASKOV HØJSKOLE

LUDVIG OG CHARLOTTE SCHRØDERS MINDELEGAT

bestemt til understøttelse af elever på Askov højskole.

Legatets størrelse er 10.240,15 kr., hvorfor der foreligger obligationer på de 7000 kr. og en sparekassebog på resten. Renten er anvendt til understøttelse af elever.

LÆRER ØSTERGAARD OG HUSTRUS LEGAT

Renten af legatet, 50 kr. i år, er indgået i skolens kasse, tilsendt fra Århus amts skolefond.

RASMUS FENGERS LEGAT

er givet direkte til støtte for skolen. Legatet ejer 3000 kr. i kreditforeningsobligationer og en sparekassebog på 4624,36 kr. Renten er anvendt til støtte for elever.

MORTEN JØRGENSEN OG HUSTRUS LEGAT

er givet til friplads på den almindelige pighøjskole om sommeren. Legatet ejer 2000 kr. i obligationer. Renten vil blive anvendt til støtte for en pige på sommerskolen.

N. F. S. GRUNDTVIGS MINDELEGAT

stiftet 1883 af en »norsk højskoleven«, er på 2234 kr., for 2000 kr. andelsbevis og 454,35 kr. i bank.

ASKOV BIAVLERFOND

Legatet er oprettet af »en ven af flid og nøjsomhed«. Det består af obligationer på 1500 kr. og en sparekassebog på 143,95 kr. Renten er efter fundatsens bestemmelse anvendt til støtte for biavl i Jylland efter forslag fra biavlforeningens styrelse.

VIGGO ULRIKS PRÆMIELEGAT

Legatet ejer en obligation på 1000 kr. og en sparekassebog i Vejen Sparekasse på 1147,49 kr.

HEINRICH OG JOHANNE NUTZHORN'S LEGAT

Legatet er skænket af Johanne og Heinrich Nutzhorn i 1925. Grundkapitalen er kr. 4000, beløbet indestående i Brørup Bank. Renten anvendes til støtte for elever på højskolen og uddeles af skolens bestyrelse. Hidtil er særlig sønderjydske elever kommet i betragtning. Med påløbne renter udgør legatsummen kr. 5118,29.

SOGNEFOGED JOHS. POULSEN OG HUSTRUS LEGAT

Legatet, der blev oprettet 1946, er på 5000 kr. — Renten skal tildeles elever fra Årre sogn i portioner à 200 kr.

Med påløbne renter udgør legatsummen pr. 1. april 1955 kr. 6198,63 (heraf 5000 kr. i kreditforeningsobligationer).

ET ARBEJDE FOR AT STYRKE HØJSKOLEINTERESSEN

Sekretær Erik Halvorsen giver her en beretning om arbejdet i Højskoler-
nes Sekretariat.

Allerede for fem år siden, da Højskolernes Landselevforening startede sin virksomhed, var det os klart, at det næppe ville være på de traditionelt betonedede områder af højskolens virksomhed, at vi kunne gøre den største indsats. Naturligvis håbede vi på efterhånden at kunne skaffe en del elever til de almindelige vinter- og sommerskoler, og det er da også lykkedes. I de sidste par år har vi sendt ca. 150 elever ud hvert år (i år 168), dette er et meget beskedent tal, men de fleste kommer fra de såkaldte højskolefremmede kredse. Der er derfor en meget stor spildprocent blandt vore forespørgere, og et meget betydeligt arbejde med dem, hvis de endeligt melder sig, fordi der er mange flere problemer at ordne, end der vil være for elever, der kommer fra et område, hvor man i forvejen er indstillet på højskolens virksomhed. Vi skal overbevise forældrene om det værdifulde i et højskoleophold, hjælpe med udfyldning af ansøgning til arbejdsløshedsfonden og andre legatmuligheder. Vi vælger aldrig skolen for eleven, men prøver at finde frem til hvad det er, han eller hun selv ønsker, hvilket kan være kompliceret, da deres forestillinger om udbyttet af et højskoleophold er noget tågede.

Det er imidlertid med de såkaldte sommerkurser på 14 dage, at vi har kunnet gøre det største fremskud. Københavns Højskoleforening har igennem mange år gjort et fortjenstfuldt arbejde gennem arrangementet »Otte dage på højskole«. De folk, vi allerede fra starten henvendte os til, var imidlertid de decideret højskolefremmede, og de metoder, vi har taget i anvendelse for at komme i forbindelse med dem, har da også været ret uortodokse: sporvognsreklame, presse- og radiokampagne, plakater til sygehuse, brugsforeninger og fabrikker og en fællespjece med fortegnelse over alle kurser, sendt til virksomheder og enkeltpersoner over hele landet hvert år i 10 til 15.000 eksemplarer. Den voksende interesse, der igennem de sidste år har været for alle mulige former for aftenhøjskoler, folkeuniversiteter og lignende, ledte os til den opfattelse, at skolerne måtte redegøre udførligt for, hvad man »lærte« de forskellige steder, og det var derfor nødvendigt, at hver skole fremstillede en plan for sit kursus. Denne opfattelse viste sig at være rigtig. For fem år siden var der blot 4 kurser med 80 deltagere, og i år har der været afholdt 20 kurser på 16 højskoler med over 1000 deltagere.

Det er endnu et begrænset antal skoler, der afholder disse kurser, og man kan derfor sige, at de skoler, som ikke tager del i arrangementet, heller ikke har nogen fornøjelse af sekretariatets arbejde. Det er dog nok en kortsynet opfattelse, fordi selve den omstændighed, at der i løbet af en sommer kommer 1000 mennesker ud på højskoler, udbreder kendskabet til og styrker interessen for hele højskolebevægelsen.

For mange mennesker står det efterhånden som en ganske naturlig ting, at en enhedsbevægelse som højskolerne har et fælles kontor, der virkelig repræsenterer denne højskoles helhed. Derfor henvender de sig til dette kontor i håb om at få hele højskolen i tale, og vi har herigennem fået mange interessante og for højskolen utvivlsomt værdifulde forbindelser, f. eks.: Grosserer Societetet og Håndværksrådet beder om at måtte sende gratis foredragsholdere ud til skolerne. Det er ikke uden betydning, når højskolen samtidig selv er interesseret i at knytte kontakter til erhvervslivet. — Socialrådgivere, erhvervsvejledningskontorer, personalechefer henvender

sig til os for at rådføre sig om unge, det eventuelt kan være rimeligt at sende på skole. — Skal radioen have en udsendelse om højskolen, ringer de til os for at få medvirkende, og ikke mindst københavnertjournalisterne er i de sidste år blevet opmærksom på værdien i »højskolestof«. Ja, de er endog begyndt at interessere sig så meget herfor, at en københavnertjournalist fornylig foreslog os, at højskoler over hele landet hvert år skulle afholde en journalistweekend, hvor skolerne i fællesskab inviterede repræsentanter fra alle landets blade, fordelt således, at københavnertjournalister f. eks. kom til Jylland, fynboerne til Vendsyssel, vestjyderne til Sjælland.

For to år siden blev Landselevforeningen medlem af Dansk Ungdoms Fællesråd, og her er det gang på gang lykkedes os, hvor der er tale om ungdomsspørgsmål, at få højskolen bragt med ind i billedet. På den ungdomskonference, der afholdtes i efteråret med emnet: Ansvar, ret og pligt (ungdommens medborgeransvar), havde vi således 33 repræsentanter.

Også spørgsmålet om at give orientering til hjemsendte soldater om højskolen er taget op. Tidligere har vi med økonomisk støtte fra Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler udsendt en pjece om højskolen i 18.000 eksemplarer til de værnepligtige, og der bliver nu fremstillet et særligt blad til soldaternes arbejdsmapper, hvori der fortælles om henholdsvis landbrugsskolerne, husmandsskolerne og højskolernes virksomhed.

Det vil sikkert undre mange, at helt moderne metoder, såsom reklame, kartotekkort og pjecer er et effektivt middel til at gøre højskolens udbredelse større. På sekretariatet har vi imidlertid efterhånden udarbejdet et kartotek (på 3600 navne), som har vist sig overordentlig nyttigt. Enhver, der henvender sig til sekretariatet, skriftligt eller mundtligt, med en forespørgsel, bliver sat på kartotekkort. Vedkommende får så sidenhen tilsendt oplysninger om alle vore arrangementer: a) aftenhøjskolen, som vi afholder i Vartov, b) sommerferiekurserne, og c) den almindelige højskolepjece, og vi slipper dem ikke, før de reagerer på et eller andet. Har vi så først fået dem på f. eks. aftenhøjskolen, skal de nok før eller senere komme, om ikke længere, så dog til sommerferiekursus.

Det vil muligvis også være helt nyt for mange tidligere højskoleelever, at der ude omkring i verden er en stigende interesse for den danske folkehøjskole. Mennesker kommer fra de fjerneste egne i verden: Tasmanien, Sumatra, Indien, Ægypten, USA for at høre om denne skoles arbejde, og mange henvender sig til os bl. a. ved henvísninger fra udenrigs- og undervisningsministeriet. I det forløbne år har ca. 300 mennesker henvendt sig, og deraf har mange af dem været enkeltpersoner, som vi, efter at have givet en kort orientering, har kunnet sende ud på skoler. Til at betjene disse mennesker har vi fremstillet en del materiale på tysk og engelsk.

Det har i de år, vi har arbejdet i sekretariatet, været vort store problem: Hvordan kan vi gøre noget effektivt i landdistrikterne? Og det har vist sig, hvad der forøvrigt er fuldstændigt rimeligt, at de fremstød for højskolen, som skal gøres ude omkring på landet, ikke skal komme fra et kontor i København, men gøres gennem de mange, som har en lokal autoritet. Det eneste, vi kan gøre, er at stille pjece- og andet materiale til rådighed, og da der nu til efteråret er kommet et nyt oplag af højskolepjece, vil denne kunne stilles til rådighed. Forrige år sendte vi en pjece til alle landets lærere, præster, sogneråd, hospitaler, erhvervsvejledningskontorer, ungdomsklubber m. m., ialt 12000 personlige henvendelser. Det nye oplag af pjece vil blive sendt ud på samme måde, og vi håber derigennem at få endnu flere breve end sidst fra mennesker over hele landet, som ønsker at gøre et arbejde med disse pjecer. Et sådant samarbejde mellem enkeltpersoner og Højskolernes Sekretariat kan utvivlsomt føre til det, vi alle håber: En virkelig fremgang for den danske folkehøjskole i de kommende år.

Erik Halvorsen.